

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

نشریه

انجمن هند و ایران

تیرماه ۱۳۸۷

ویژه نامه

شادروان خانم دکتر نیرمالا دیش پاندی (۱۷ ماه اکتبر ۱۹۲۹ تا یکم ماه مئی ۲۰۰۸)
رئیس سابق انجمن هند و ایران

شادروان نیرمالا دیش پاندی هنگام آخرین سخنرانی اش
در دانشگاه جواهر لعل نهرو

نشریه انجمن هند و ایران

مدیر مسئول:

دکتر کریم نجفی

سر دبیر:

دکتر سید عبدالحمید ضیایی

ویراستار :

پروفسور اختر مهدی

شورای علمی:

پروفسور امیر حسن عابدی، دکتر حسن حبیبی، دکتر مهدی
محقق، دکتر محمد علی اسلامی ندوشن، پروفسور اظهر دهلوی،
پروفسور آذرمیدخت صفوی، دکتر محمد رضا نصیری،
دکتر توفیق سبحانی، استاد علی اکبر ثبوت و پروفسور علی
محمد نقوی

مدیر اجرایی:

مجید احمدی

طراحی و صفحه آرایی: خانم عایشه فوزیه

ناشر:

دبیر کل، انجمن هند و ایران، خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران
دهلی نو

چاپخانه:

آلفا آرت - نویدا

آدرس:

انجمن ایران و هند، خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران

شماره ۱۸ تیلک مارگ دهلی نو ۱۱۰۰۰۱

indoiransociety@gmail.com

فهرست

سرمقاله ----- ۷

پیام تسلیت مشاور رئیس جمهور و رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی
جمهوری اسلامی ایران ----- ۹

درگذشت خانم نیرمالا دیش پاندی

(Dr.Nirmala Deshpande) رئیس انجمن دوستی ایران و هند ----- ۱۱

آخرین سخنرانی خانم نیرمالا دیش پاندی ----- ۱۳

خلاصه زندگی و فعالیت‌های مرحوم دکتر نیرمالا دیش پاندی ----- ۱۵

همایش انجمن دوستی هند و ایران ----- ۲۰

هفته فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در دهلی نو ----- ۲۶

آیین گشایش بخش مطالعات ایران شناسی

در دانشگاه ملی اسلامی دهلی ----- ۲۸

۳۲ ----- مراسم تجلیل از خادمان روابط ایران و هند

برنامه «شب ایرانی»

۳۵ ----- درخانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو

ملاقات اعضای انجمن دوستی ایران و هند

۴۰ ----- با سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران

یادگارهای گذشته

۴۴ ----- برگزاری همایش دو روزه «گفتگوی اسلام و هندوئیسم»

نشست نمایندگان مجلس با جمعی

۴۶ ----- از فعالان فرهنگی و اجتماعی زنان هند

مقالات

معرفی و تحلیل دو کتاب هندشناختی: «روابط فرهنگی مسلمانان و هندوان»

۴۹ ----- و «جوگ باسشت» از استاد فتح الله مجتبابی

معرفی کتاب: «آیین هندو و عرفان اسلامی» اثری بدیع و ارزشمند

۵۵ ----- از داریوش شایگان

سرمقاله

شخصیت های برجسته در هر جامعه، اعم از شعرا، نویسندگان، هنرمندان، اندیشمندان و مصلحان که با زبان، قلم، هنر و اندیشه خود تلاش وافر در معرفی و حمایت از ارزشهای انسانی دارند، افکار ارزشمندشان محدود به حد و مرز جغرافیایی نبوده، بلکه به جهان انسانیت تعلق دارد.

شادروان خانم نیرمالا دیش پاندی از جمله شخصیت های فعال اجتماعی بود که همواره از ارزشهای انسانی و تلاش های انسان دوستانه در جهان حمایت می کرد. هنگامی که ریاست انجمن هند و ایران به ایشان پیشنهاد گردید ضمن اینکه با اشتیاق و افتخار آن را پذیرفت اظهار داشت: ما هیچگاه ایرانیان را خارجی تلقی نکرده ایم بلکه همه اعضای یک خانواده هستیم و باید برای گسترش و استحکام روابط دوستانه و تاریخی مان تلاش نمائیم.

وی یک روز قبل از درگذشت خود در برنامه رونمایی اولین نشریه هند و ایران در دانشگاه جواهر لعل نهرو که با حضور معاون محترم ریاست جمهوری ایران، جناب آقای اسفندیار رحیم مشایی صورت پذیرفت، سخنان ارزشمندی درخصوص روابط دیرینه ایران و هند ایراد نمود و در بخشی از سخنان خود اظهار داشت: این ارتباطات صمیمانه ایران و هند که از عصر وداها آغاز گردیده باید با تلاش شخصیت های علمی و فرهنگی هر دو کشور بیش از پیش استمرار یابد.

خبر درگذشت ناگهانی این شخصیت فعال اجتماعی برای تمامی انسان دوستان جهان و بویژه دوستداران انجمن هند و ایران با ناباوری و تأسف همراه بود.

جناب آقای اسفندیار رحیم مشایی، معاون محترم ریاست جمهوری اسلامی ایران و جناب آقای مهندس مهدی نبی زاده، سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران برای اظهار تأثر قلبی، در منزل ایشان حضور یافته و مراتب همدردی خود را از درگذشت این شخصیت پرتلاش و انسان دوست اظهار نمودند.

بنده به نوبه خود، ضمن شرکت در مراسم تشیع وی، مراتب همدردی و تأثر خود و جامعه فرهنگی ایران بویژه جناب آقای دکتر مهدی مصطفوی، مشاور محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی کشورمان را به وابستگان، همکاران و شخصیت های دولتی خصوصاً خانم شیلا دیکشت، سروزیر دولت دهلی و آقای راهول گاندی فرزند ارشد خانواده گاندی و نماینده مجلس هند ابلاغ کردم. از سوی انجمن هند و ایران به همین مناسبت جلسه ای در محل سفارت جمهوری اسلامی ایران به میزبانی سفیر محترم جناب آقای مهندس مهدی نبی زاده برگزار گردید.

در این جلسه آقای پروفیسور مشیرالحسن رئیس دانشگاه ملی اسلامی و معاون انجمن هند و ایران، پروفیسور اظهر دهلوی دبیر کل انجمن استادان فارسی هند و دیگر شخصیت های فرهنگی حضور داشتند. حاضرین پس از ادای احترام نسبت به درگذشت خانم نیرمالا دیش پاندی از جناب آقای مشیرالحسن درخواست کردند که ریاست این انجمن را برعهده بگیرد که مورد موافقت ایشان قرار گرفت.

انجمن دوستی هند و ایران، درگذشت تاسف بار خانم نیرمالا دیش پاندی را به جامعه فرهنگی دو کشور هند و ایران، تسلیت گفته و امید دارد که در راه تثبیت و گسترش آرمان های انسان دوستانه و عدالت خواهانه و تحکیم و توسعه روابط فرهنگی دو کشور، گام های مؤثرتری بردارد.

اگرچه آن زنده یاد در میان ما نیست اما همواره یاد و نام نکویش در طول حیات بشری بجای خواهد ماند. چنانکه سعدی شیرازی می فرماید:

سعدیا مرد نکو نام نمیرد هرگز   مرده آن است که نامش به نکویی نبرند

کریم نجفی

رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران

دهلی نو

انجمن فرهنگ ارتباطات اسلامی
تهران

تلفن

شماره ۰۲۱۸۸۰۰۰۰۰۰
پست

**اعضای محترم انجمن دوستی ایران و هند
خانواده محترم نیرملا دیش بانندی**

خیر در گذشت، سرکار خانم نیرملا دیش بانندی اندیشمند برجسته و چهره ماندگار
مرحله سیاست و فرهنگ هند که سال‌های طولانی از عزیز پرورکت خود را در مقام ریاست
انجمن دوستی ایران و هند برای گسترش و تسکیم دوستی دو ملت گام بر داشت، اردن، کت
و ناگوار بود. بدین ترتیب شخصیات ایشان در توسعه دوستی و شناخت فرهنگی دو ملت ایران
و هند، زحمات بزرگی در انجمن فرهنگ دوستی دو کشور شد، و ماندگار خواهد بود.
بدین سبب مراتب تسلیت و تسکین خود را خدمت‌گذاران محترم
نیرملا دیش بانندی، اعضای انجمن دوستی ایران و هند و خدنگاران توسعه روابط
فرهنگی دو کشور اعلام می‌دارم و زحمت‌هایشان برای آن قبیله سعیده آمرزش و برای
بازماندگان خیر جمیل آرزو می‌کنم.

مهدی مصطفوی
مشاور رئیس جمهور و
رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی

انجمن هند و ایران
INDO - IRAN SOCIETY
(REGD.)

Patrons
Prof. Nazir Ahmed
Prof. Amir Hasan Abidi
Syed Shahid Mahdi

President
Dr. Nimata Deshpande

Vice-Presidents
Prof. Mushirul Hasan
Prof. Harbans Mukhia

General Secretary
Prof. Akhtar Mahdi

باسمه تعالی

جناب آقای دکتر مهدی مصطفوی
مشاور محترم ریاست جمهوری اسلامی ایران و رئیس سازمان فرهنگ و
ارتباطات اسلامی

با سلام و احترامات فراوان
احتراماً پیام تسلیت آمیز جنابعالی درباره درگذشت سرکار خانم نرملا دیش
پاندی که ریاست انجمن دوستی هند و ایران را بعهده داشتند بوسیله رایزن محترم
فرهنگی جمهوری اسلامی ایران جناب آقای دکتر کریم نجفی دریافت و قرائت و
تصویر آن با ترجمه انگلیسی به خانواده گردید آن مرحومه ارسال گردید.
خانم پاندی در حقیقت خدمت خلق را عبادت تلقی می کرد و در آخرین سخنرانی
خود که با حضور جناب آقای مشائی در دانشگاه جواهر لعل نهرو ایراد نمود اظهار
داشت که در این دوره بحرانی ما باید برای ترقیع ارزشهای انسانی کار و کوشش
کنیم و شعار ما فقط «کشور هند زنده باد» نباشد بلکه با صدای بلند بگوئیم که
«دنیای بشریت زنده باد». او در آغاز سخنان خود اظهار عقیده نموده بود که ایران
برای ما یک کشور خارجی نیست و ایرانیها جزو خانواده بزرگ ما هستند.
بنده به عنوان دبیر کل انجمن دوستی هند ایران نه تنها برای پیام جنابعالی بلکه
توجه خاص تان به انجمن هند و ایران اظهار تشکر می نمایم و امیدوارم که ادامه
این توجه خاص دولتمردان هند و ایران موجب تحکیم روابط دو جانبه کشور هند و
ایران خواهد گردید.

ارادتمند
پروفسور اکثر مهدی

18, TILAK MARG, NEW DELHI-110 001
TEL.: (0091) 11-23383232-34
FAX: (0091) 11-23387547
indo.iran@gmail.com

درگذشت خانم نیرمالا دیش پاندی (Dr.Nirmala Deshpande) رئیس انجمن دوستی ایران و هند

یاد می‌کرد وی اعتقاد داشت ایرانیان هیچگاه در دیدگاه هند مردمان خارجی نبوده‌اند.

اندکی پس از دریافت خبر درگذشت ایشان، آقای دکتر اسفندیار رحیم مشائی، معاون محترم ریاست جمهوری اسلامی ایران و رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری و آقای مهندس نبی‌زاده، سفیر کشورمان با حضور در منزل خانم پاندی، با اظهار تأسف ملت ایران از درگذشت وی مراتب اندوه خود را ابراز داشتند.

روز بعد همزمان با مراسم تشییع ایشان که با حضور جمع کثیری از

خانم نیرمالا دیش پاندی از مبارزان فعال دوره استقلال هند و عضو نهضت گاندی و همچنین نماینده چندین دوره مجلس هند، روز اول ماه مه برابر با دوازدهم اردیبهشت ماه سال جاری در سن ۷۹ سالگی درگذشت. وی از جمله شخصیت‌های برجسته فرهنگی اجتماعی هند بود که نسبت به جمهوری اسلامی ایران علاقه فراوان داشت به همین خاطر علاوه بر حضور در چند برنامه فرهنگی رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، ریاست انجمن دوستی هند و ایران را بر عهده داشت. وی همواره در برنامه‌های مختلف از دوستی ایران و هند به خوبی

شخصیتهای برجسته هند انجام گرفت، آقای دکتر کریم نجفی، رایزن فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در این مراسم حضور یافت و با ادای احترام با شاخه گل، درگذشت وی را به جامعه بزرگ هند تسلیت گفت. ایشان با گفتگو با سران دولتی و اجتماعی هند از جمله خانم شیلا دیکشیت (Shiela Dixit) سر وزیر دولت دهلی، آقای سو بود کانت ساهایی (Subodh Kant Sahay) وزیر صنایع غذایی هند، آقای راهول گاندی (Rahul Gandhi) فرزند سونیا گاندی و عضو مجلس هند و خانم دکتر سیده سیدین عضو کمیسیون برنامه ریزی دولت هند و تنی چند از اعضای مجلس هند ابراز داشت: خانم نیرمالا دیش پاندی علاوه بر آنکه در میان جامعه هند به عنوان یک شخصیت برجسته و محترم و معتبر مطرح بود خدمات شایانی به این جامعه خصوصاً به مسلمانان هند، انجام داده است. ایشان با توجه به علاقه وافرش به ایران ریاست انجمن هند و ایران را که برای سالیان دراز به فراموشی سپرده شده

بود به عهده گرفت و زمینه فعالیت مجدد این انجمن را فراهم ساخت. خانم پاندی در مراسم بزرگ انجمن هند و ایران که با حضور معاون ریاست جمهوری اسلامی ایران تنها یک روز قبل از وفاتش در محل دانشگاه جواهر لعل نهرو برگزار شد حضور فعال داشت، آقای دکتر نجفی در ادامه به فرازهایی از صحبت خانم نیرمالا دیش پاندی اشاره کرد و گفت: ایشان در صحبتهای خود بر این نکته تأکید کرد که ما مردم هند هرگز ایرانیان را به عنوان خارجی تلقی نمی‌کنیم. بلکه آنها را عضو خانواده خود می‌دانیم به همین خاطر همه ما باید تلاش کنیم که این دوستی و روابط را تحکیم و گسترش دهیم.

گفتنی است در این مراسم آقای دکتر نجفی با چهار شبکه تلویزیونی از جمله India News، N.D.TV مصاحبه کرد و مراتب تأسف و تأثر خود را از درگذشت این شخصیت بزرگ فرهنگی از سوی رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران بعنوان نماینده فرهنگی جامعه ایران ابراز کرد.

آخرین سخنرانی خانم نیرمالا دیش پاندی

گرامی دارم. انجمن هند و ایران همواره توسط رهبران بزرگ کشور هند مورد ستایش واقع شده است روسای جمهوری سابق هند مانند دکتر رادها کریشنان، دکتر ذاکر حسین و شخصیت‌های بزرگی مانند پروفیسور نورالحسن، پروفیسور ویشامبر نات پاندی از جمله بزرگانی بوده‌اند که نسبت به این انجمن احترام گذاشته‌اند. بنده حقیرکوچکتر از آنم که چیزی بگویم اما همین قدر بس است که من ایران و ایرانیان را دوست دارم. روابط ایران و هند آنقدر قدمت دارد که خداوند بهتر از هر کس می‌داند و در طول قرن‌ها قبل و بعد از زمان ویدایی این روابط گسترش یافته و تقویت شده است. گستره این روابط در حوزه های مختلف فرهنگ و تمدن و اجتماع و زبان بحدی رسیده است که از دیدگاه ما هندیان، برادران ایرانی و ایرانیان قومی خارجی نیستند و احساس ما این است که ایرانیان از خود ما هستند.

روز قبل از فوت خانم نیرمالا دیش پاندی، رئیس سابق انجمن هند و ایران، اعضای این انجمن دومین نشست خود را با حضور آقایان مشایبی معاون محترم ریاست جمهوری، مهندس نبی‌زاده سفیر محترم، دکتر کریم نجفی رایزن محترم فرهنگی و جمع زیادی از دوستداران زبان و ادب فارسی از دانشگاه‌ها و مهمترین مراکز فرهنگی علمی و ادبی در دهلی نو در تالار فن و زیبا شناسی در دانشگاه جواهر لعل نهرو برگزار کردند گزارش این برنامه مستقلا در این شماره آورده شده است. متن سخنرانی خانم پاندی در این برنامه به شرح ذیل است:

معاون محترم ریاست جمهوری ایران، سفیر محترم جمهوری اسلامی و رایزن محترم فرهنگی جمهوری اسلامی ایران، اعضای محترم انجمن هند و ایران و حضار محترم،

مایه افتخار و خرسندی بنده است که مقدم همه مهمانان عزیز و گرانقدر را

اجازه بدهید شما را به دوره پسر بزرگ شاهجهان، داراشکوه ببرم. کسی که اوپانیشادها را از زبان سانسکریت به زبان فارسی ترجمه کرد. این کاری ساده و آسان و معمولی نبود تنها شخصیت‌های علمی برجسته که هم بر هر دو زبان مسلط باشند و هم به عرفان و معنویت آگاهی کامل داشته باشند می‌توانند این کار را انجام به دهند. از دانشگاه جواهر لعل نهرو تقاضا دارم که اگر این کتاب موجود است می‌بایستی به زبانهای اردو، هندی و سایر زبانهای رایج در هند ترجمه و انتشار یابد تا محققین با این کار بزرگ آشنا شوند که قرن‌ها قبل انجام شده است.

باید به شاعران بزرگ معاصرهند اشاره کنم که سهم زیادی در ترویج فرهنگ داشته اند. در این میان علامه اقبال و شعرای زیادی که به اردو و فارسی شعر گفته را باید ذکر کرد با افتخار می‌گویم که فارسی قرن‌ها زبان دربارهند بوده است. پس فارسی زبان ما هم هست و باید در گسترش و نشر

و آموزش آن کوشا باشیم. زمینه‌های روابط ایران و هند بسیار گسترده است. امیدواریم که کشورهای ایران و هند و پاکستان با احداث خط لوله گاز سه کشور را بیشتر نزدیک کنند و همچنین این پروژه می‌تواند عامل مهمی در صلح و پایداری منطقه باشد، ما همانند سه برادر هستیم نه تنها در تقویت روابط اقتصادی بلکه در روابط فرهنگی باید کوشا باشیم تا برای قرن‌ها در کنار یکدیگر بمانیم. باید به یک جمله از ودا اشاره کنم که بگذار با دیده دوستی به دنیا بنگرم تا دنیا نیز با من به دیده دوست نگاه کند. باید بگویم که ما با همه دنیا دوست هستیم و لذا هیچ دشمنی هم نداریم ما باید به دنیا با چشم دوستی نگاه کنیم. در اینجا به جمله معروف رهبر روحانی بعد از گاندی بزرگ که استاد بنده هم بود یعنی آچاریا وینوبا بهاوی اشاره کنم که می‌گوید «پیروز باد جهان بشریت» که در برگیرنده هند و پاکستان و ایران است.

خلاصه زندگی و فعالیت‌های مرحوم دکتر نیرمالا دیش پاندی

خانم دکتر نیرمالا دیش پاندی رئیس سابق انجمن هند و ایران در سال ۱۹۲۹ میلادی دیده به جهان گشود. پدر وی جناب آقای پی وی دیش پاندی از مبارزین نهضت استقلال هند و نماینده مجلس این کشور بود. او علاوه بر فعالیت‌های سیاسی، نویسنده ای توانا و متفکر و فیلسوف بود. مادر خانم پاندی نیز سالها به عنوان قائم مقام وزیر کابینه ایالت مادهیاپرادش هند خدمت می‌کرد. وی نیز علاوه بر پست سیاسی از چهره‌های فعال اجتماعی و آموزشی بوده است.

خانم پاندی دارای مدرک کارشناسی ارشد علوم سیاسی و دکترای افتخاری از دانشگاه‌های پاتیالای پنجاب، امراواتی مهاراشترا و کاشی ویدیاپیت اوترا پرادش بود که سالها بعنوان استاد رشته علوم سیاسی در دانشگاه‌های مختلف تدریس می‌کرد.

فعالیت‌های اجتماعی ایشان را می‌توان به دو گروه تقسیم کرد.

الف - فعالیت‌هایی که براساس الگوی مهاتما گاندی بود. ب - فعالیت‌های سیاسی.

از جمله فعالیت‌های مهم وی می‌توان به رویدادهای زیر اشاره کرد.

* نهضت بزرگ اعطای زمین، معروف به حرکت «بهودان»: یکی از مهمترین رویدادهای پس از استقلال هند که براساس جنبش عدم خشونت مهاتما گاندی صورت گرفت، حرکت سراسری هند معروف به «بهودان» است که پس از ارتحال استادش آقای آچاریا وینوبا بهاوی زیرسرپرستی خانم پاندی انجام شد. وی بیش از چهل هزار کیلومتر در سراسر هند پیاده حرکت کرد. هدف اصلی این حرکت اهدای زمین به خوش نشینان و مستضعفین هند توسط زمین‌داران و سرمایه داران هند بود. بیش از چهل میلیون هکتار زمین کشاورزی بطور رسمی به کشاورزان

بدون زمین اهدا شد و میلیونها اعانه کوچک و بزرگ نیز جمع آوری شد.

*مدیریت موسسه آموزشی صلح:
سالها وی ریاست موسسه آموزشی صلح در شهرايندورهندرابعهده داشت که درزمينه آموزش حقوقی زنان دراجتماع فعالیت می کرد. در طول این مدت موارد بسیار زیاد حقوقی دختران و زنان هندی در حوزه قضایی حل و فصل شد.

خود رسیده بود، ایشان به این ایالت سفرکرد و سازمانهای بزرگی را براساس صلح و همزیستی مسالمت آمیز تاسیس کرد و توانست نظرتعداد قابل توجهی از فعالان سیاسی هند بویژه دولتمردان این ایالت را به خود جلب کند. تشویق جوانان کشمیری به خلع سلاح نظامی وانتخاب راههای صلح آمیز برای حل مسایل این منطقه، از اهداف مهم فعالیتهای خانم پاندی بود.

* تأسیس سازمان «آکیل بهارت رچاناتمک: یکی از مهمترین ناهنجاریهای اجتماعی هند که سالیان دراز منجر به قتل عامهای بزرگ بومی می شد، درگیریهای قومی، نژادی و دینی بوده است. در این زمینه علاوه بر فعالیتهای اجتماعی، خانم پاندی سازمان بزرگی به نام «آکیل بهارات رچاناتمک سماج» را تاسیس کرد که فعالیتهای بزرگی از قبیل برگزاری نشستهای بزرگ، سمینارها و برنامه های گفتگوی ادیان را بر سراسر هند برگزار کرده است. یکی از این برنامه ها، گفتگوی بین مذاهب هند در شهر مدراس بود که دالایی لاما، رهبربودانیان در آن شرکت

* الگوی فداکاری و صلح اجتماعی: در زمان آشوب های اجتماعی درایالت پنجاب هند و درگیریهای مسلحانه بسیار زیاد میان گروههای مسلح و ارتش هند که در سراسر این ایالت گسترش یافته بود، خانم پاندی شخصاً بدون محافظ با هدف گسترش صلح و نابودی خشونت به سراسر این ایالت با ماشین عادی و بدون محافظ سفر کرد و راهپیمایی های عظیمی را با شعارصلح و پایداری برگزار کرد که بعنوان الگوی صلح، شجاعت و فداکاری مطرح شد در روزهای تلخ درگیریهای ایالت جامو و کشمیر که خشونت های مسلحانه به اوج

کرد. در طول مدت درگیریهای قومی در گجرات هند، ایشان فعالیتهای زیادی را در جهت جلوگیری از درگیریهای انجام داد و شخصاً چندین بار به این ایالت سفر کرد و گروههای مختلف حافظان صلح را در مناطق مختلف فعال کرد که سهم زیادی در حفظ جان و مال مردمان آشوب زده داشت.

* این سازمان نه تنها در مسایل داخلی، بلکه برای حل مشکلات بین المللی نیز فعالیت دارد. بعنوان مثال به رهبری خانم پاندی، این سازمان، نشستهای مختلفی را بین محققان، هنرمندان، فعالان سیاسی و خبرنگاران کشورهای هند و پاکستان تحت عنوان «هند و پاک آمیتی میتینگ» را از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۰۰ برگزار کرده است. خانم پاندی در سال ۲۰۰۰ میزبان گروههای مختلفی از خبرنگاران و فعالان اجتماعی کشورهای آسیای جنوبی برای برنامه «جمعیت زنان برای برقراری صلح در جنوب آسیا» بود. وی همچنین با تشویش بازنشستگان ارتش هند «جمعیت سربازان هند و پاکستان» را با هدف برقراری صلح، تشکیل داد.

از جمله فعالیتهای بسیار زیاد وی، کمک به بودائیان تبت، کمک به مردم برمه برای صلح و آرامش در این کشور و شرکت در برنامه‌ها و نشستهای مختلف درباره صلح و همزیستی در بیش از پنجاه و پنج کشور و نیز نمایندگی هند در اجلاسهای بین‌المللی بعنوان مثال: «اجلاس جهانی اتحاد ادیان در سال ۲۰۰۲» را می‌توان ذکر کرد.

برخی از مسئولیتهای مهم خانم پاندی

- ۱- عضو شورای اطلاع رسانی هند.
- ۲- عضو شورای توسعه روستایی هند.
- ۳- عضو شورای مرکزی توسعه اجتماعی.
- ۴- عضو کمیته تقویت زنان.
- ۵- رئیس سازمان آکھیل بهارات راجاناکمک سماج.
- ۶- رئیس سازمان اجتماعی «هاریجان سواک سانگ»
- ۷- رئیس انجمن مردم آسیا
- ۸- رئیس «انجمن مجالس هند و پاکستان»
- ۹- رئیس «جمعیت سربازان هند و پاکستان»

- ۱۰- بنیانگذار «جمعیت زنان برای برقراری صلح در جنوب آسیا.»
- ۱۱- رئیس بنیاد خیریه «راشتیریا سیوا سامیتی» شهر تریپوتا.
- ۱۲- رئیس موسسه «هانومان و ایام پارکاش ماندال» موسسه تربیت بدنی شهر آراواتی ایالت ماهاراشترا که بیش از پنجاه هزار جوان را تربیت کرده است.
- ۱۳- رئیس هئیت مرکزی «باهو سادھیوانا و سیکسا»
- ۱۴- سردبیر دو هفته نامه «نیتیانوتان» به زبان هندی.
- ۱۵- عضو شورای ملی توسعه هند.
- ۱۶- عضو هیات مرکزی مشاوره امور آموزشی هند.
- ۱۷- رئیس انجمن هند و ایران.
- علاوه بر فعالیتها و مسئولیتهای ذکر شده، خانم پاندی نویسنده‌ای معروف و برنده جایزه ملی، برای کتاب رمان «چینگ لینگ، بوده است و آثار فراوانی در موضوعات رمان، نمایشنامه و سفرنامه دارد. وی همچنین سر دبیری برخی از نشریات هندی را نیز عهده دار بوده است.

رویدادهای فرهنگی

همایش انجمن دوستی هند و ایران

صفوی و جمع دیگری از استادان و دانشجویان شرکت داشتند.

در آغاز برنامه پروفیسور خانم آذرمیدخت صفوی رئیس مؤسسه تحقیقات زبان فارسی دانشگاه علیگر که اجرای برنامه را برعهده داشت با خوشامدگویی به مهمانان بویژه معاون محترم رئیس جمهور، از حضور استادان و دانشجویان و سایر شخصیت های علمی و فرهنگی شرکت کننده قدردانی کرد.

پس از آن خانم نیرمالا دیش پانندی از اعضای پیشین مجلس هند طی سخنانی ضمن قدردانی از برگزاری نشست انجمن هند و ایران گفت: ملت هند و ایران دو ملت جدا از یکدیگر نیستند ما هیچگاه ایرانیان را خارجی ندانسته ایم بلکه همه ما عضو یک خانواده هستیم و باید تلاش کنیم تا این محبت و دوستی همچنان پایدار و باقی بماند.

در ادامه آقای اسفندیار رحیم مشائی معاون محترم رئیس جمهور به عنوان

روز چهارشنبه مورخ ۸۷/۲/۱۱ همزمان با پنجاهمین سال امضای تفاهم نامه فرهنگی هند و ایران همایش اعضای انجمن دوستی هند و ایران در دانشگاه جواهر لعل نهرو دهلی برگزار شد.

در این همایش که آقای اسفندیار رحیم مشائی معاون محترم رئیس جمهور به عنوان مهمان خصوصی حضور داشت، جمعی از شخصیت های علمی، فرهنگی و سیاسی دو کشور از جمله: آقایان سید مهدی نبی زاده سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران، دکتر کریم نجفی رایزن فرهنگی، دکتر سید عبدالحمید ضیایی مسئول خانه فرهنگ، پروفیسور امیر حسن عابدی، پروفیسور اختر مهدی، خانم نیرمالا دیش پانندی از نمایندگان پیشین مجلس هند و رئیس انجمن هند و ایران، پروفیسور هاربنس موکیا از تاریخ دانان برجسته هند و معاون سابق دانشگاه جواهر لعل نهرو، پروفیسور اظهر دهلوی، پروفیسور خانم آذرمیدخت

مهمان ویژه این برنامه طی سخنانی با ابراز خرسندی از برگزاری نشست انجمن دوستی هند و ایران قدردانی از حضور استادان و شخصیت‌های علمی و فرهنگی شرکت کننده، گفت: باعث افتخار است که در این مجلس که بوی عشق و دوستی از آن بر می‌خیزد حضور پیدا کردم.

آقای مشائی افزود: در ابتدا باید درود بفرستم به روح مردان و زنان آزادی خواه و ارزشمندی که بر اثر فکر و تلاش آنها اینک دو ملت بزرگ هند و ایران در دنیا سربلند هستند آنها به روزگار خود تعلق نداشتند و امروز با گذشت سالیان متمادی نام آنها زنده است و همانند خورشیدی بودند که طلوع کردند اما غروب نخواهند داشت.

ایشان افزود: میراث مشترک دو کشور هند و ایران بسیار قوی و ماندگارتر از میراث بسیاری از کشورهای دیگر است و باید گفت ورود اندیشه ایرانی در سرزمین بزرگ هند و با پذیرش قلب های ملت هند ماندگار شد و فاصله های جغرافیایی نمی تواند آنها را از هم جدا کند.

آقای مشائی در بخش دیگری گفت: اگر گوهر داشتن مایه افتخار است، گوهر شناسی می‌خواهد تا از آن حفاظت و صیانت کند و مردم هند و ایران در طول تاریخ این ویژگی را داشتند و به آن مباحثات و افتخار می‌کردند.

وی افزود: وجود ذوق و استعداد های درخشان در بین دو ملت از افتخارات دیگری است، و در مقایسه با اتفاقاتی که در جهان پیش می‌آید توجه به ظریف کاری، دقیق کاری، نکته سنجی در امور روزمره به طور کامل نشان از بالندگی و برتری دو ملت کهن ایران و هند است. ایشان در ادامه گفت: نگاه به جایگاه و شأن آدمی و نیابت او از خدای بزرگ دو حوزه بزرگ را برای ما ترسیم می‌کنم یکی ارتباط به حوزه فلسفه و دیگر حوزه عرفان که نمایانگر دریایی ژرف و عمیق و نیز بیانگر فهم قلبی و سترک علمی است، این دو برای ملت بزرگ ایران و هند دستاورد بزرگی است که به یک میراث مشترک تبدیل شده است.

آقای مشائی در بخش دیگری افزود: حدیث عشق ورزی ایرانیان و هندیان در این دو حوزه محدود نمی‌شود و دایره

تلاش های آنان در حوزه های دیگر نظیر ریاضیات و پزشکی نشانگر شکوه و عظمت و بزرگی دو ملت است.

معاون محترم رئیس جمهور گفت: امروز همه می دانند که هوش و استعداد دو ملت بزرگ هند و ایران زبانزد و وسیع است و اگر کسانی که تمام جهان را از آن خود می خواهند به اندازه ملت های هند و ایران از تمام ظرفیت های بزرگ خود استفاده کنند چهره زیبای خود را به زیبایی - دیگران نشان خواهند داد، اگر می گذاشتند ظرفیت های دو ملت مثل زبان فارسی ادامه یابد، زمینه ای برای بهره گیری بیشتر در امور علمی، فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و اجتماعی برای راهپیمایی ملت های جهان که امروز در بند و زنجیر هستند، فراهم می شد.

آقای مشائی در ادامه افزود: سخن را با دوستی دو ملت بزرگ هند و ایران آغاز کردم و با دوستی خاتمه می دهم، هر چند دوستی را خاتمه ای نیست. یک سند آشکار برای این ادعا داریم و آن اینکه در طول چند سال گذشته به خاطر دخالت بیگانگان بین با فاصله انداختند و آن سند آشکار همین تکلم بنده به زبان

فارسی است و شما باید به زبان انگلیسی آن را بشنوید. آن سندی که به دوستی ما به روشنایی خورشید دلالت می کند، همانند سند دوستی دو نفر است، که دوستی آنها مشترک باشد و دشمنانشان نیز مشترک اند، نمی توانیم دشمن یکدیگر را دوست بداریم.

ایشان گفت: در حقیقت باید گفت به کوری چشم کسانی که نمی توانند چنین جلساتی را ببینند این مجلس برگزار شد و اینکه هنوز دوستی دو ملت بزرگ ایران و هند ادامه دارد بیانگر این واقعیت است که هنوز دوست ایرانی دوست هندی است و دشمن هندی دشمن ایرانی است. پیام ملت ایران همین است که با یکایک ملت هند دوستی خود را اعلام کنند و امید است این دوستی برای همیشه پایدار بماند.

در ادامه برنامه از اولین شماره نشریه «هند و ایران» توسط جناب آقای مشائی رونمایی شد که با استقبال شرکت کنندگان در همایش روبرو گردید.

پس از آن آقای سید مهدی نبی زاده سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران با قدردانی از حضور استادان و

دانشجویان و تجلیل از زحمات و تلاش‌های کسانی که بار دیگر انجمن دوستی هند و ایران را احیا کردند، گفت: در طول تاریخ هیچ دو کشوری را نمی‌توان پیدا کرد که به اندازه هند و ایران روابط داشته باشند، بدون شک مطالعه تاریخ یکی بدون دیگری امکان پذیر نیست.

آقای نبی‌زاده افزود: روابط ایران و هند در عرصه‌های مختلف چندان عمیق و شکوهمند بود که فرهنگ و تاریخ را تحت تاثیر قرار داده است، هزاران اثر علمی و عملی چشمگیر در حوزه عرفان، تصوف، معماری، نقاشی و شعر و نیز نسخه‌های خطی و میراث مکتوب پرارزش پدید آمد. آقای مهندس نبی‌زاده در بخش دیگری گفت: علاوه بر مشاهیر ارجمندی همچون مهاتماگاندی و جواهر لعل نهرو که بر اثرگذاری متقابل دو تمدن کهن ایران و هند اشاره کرده‌اند، رابیندرنات تاگور، شاعر برجسته هندی نیز به صراحت یادآور شده است که: اگر از ایران دیدار نمی‌کردم هدف زندگی من کامل نمی‌شد، پدر من عاشق اشعار حافظ و دارای یک رابطه روحانی با

شاعران ایرانی بود. من ایران را سرای فرهنگی با اعتبار جهانی ارزنده می‌دانم. آقای نبی‌زاده افزود: انجمن هند و ایران در سال ۱۹۶۳ به منظور تقویت روابط دوستانه و تحکیم مناسبات در زمینه‌های آموزشی، فرهنگی، اقتصادی و اجتماعی و اجرای پیمان فرهنگی منعقد شده بین این دو کشور تشکیل گردیده و نقش مهمی را در احیا و تقویت روابط دوستانه چند هزار ساله این دو تمدن با شکوه ایفا کرده است.

جای بسی خوشوقتی است که شاهد شکل‌گیری و احیای مجدد انجمن دوستی ایران و هند هستیم و امید است با حضور اعضای فعلی که اندشمندانی برجسته و فرهیخته‌اند. بیش از پیش شاهد رونق و شکوفایی روابط همه جانبه دو کشور بزرگ و متمدن ایران و هند باشیم.

پروفسور هاربنس موکیا از تاریخ دانان برجسته هند به عنوان سخنران دیگر این برنامه، با قدردانی از برگزارکنندگان این همایش ابراز امیدواری کرد تا این روابط و دوستی دیرینه دو ملت ایران و هند باشکوه بیشتر ادامه یابد.

آقای پروفیسور اظہر دہلوی سخنران دیگر این برنامه طی سخنانی گفت: ۳۱ سال پیش در همین دانشگاه انجمن هند و ایران بوجود آمد و بدست آقای پرویز نائل خانلری افتتاح شد، ایشان یک لابراتوار برای تدریس زبان فارسی اهداء کردند و امروز با استفاده از آن زبان فارسی آموزش داده می شود.

آقای اظہر دہلوی افزود: مستحکم ترین حلقه برای روابط ایران و هند زبان فارسی است اگر این زبان تقویت شود روابط نیز تحکیم می یابد. خصوصیتی که این زبان دارد هیچ زبان دیگری ندارد و این باعث افتخار برای ما استادان و دانشجویان زبان فارسی است.

وی گفت: یکی از اهداف ما در انجمن فارسی این است که خدمتگزار زبان فارسی هستیم زبانی که میراث مشترک نیاکان ما و شما است، باید این را توسعه دهیم و به نسلهای آینده بسپاریم.

ایشان افزود: در آرشیو کتابخانه ملی بیش از یک میلیون نسخه فارسی وجود دارد، در شهر حیدرآباد بیش از ده میلیون نسخه وجود دارد تمام این آثار

میراث گذشتگان است و ما تمام زندگی خود را وقف فارسی کردیم و امیدواریم این تلاش نیز ادامه داشته باشد.

آقای اظہر دہلوی در پایان یک نسخه از نشریه «بیاض» که بصورت گاهنامه توسط انجمن پژوهشگران فارسی چاپ و منتشر می شود به آقای مشائی اهداء نمود.

پس از آن آقای پروفیسور امیر حسن عابدی استاد برجسته زبان فارسی طی سخنانی کوتاه گفت: بنده قدیمی ترین عضو انجمن هند و ایران هستم، وقتی دکتر تاراچند رئیس انجمن بود من عضو این انجمن بودم و عمر خود را در این انجمن صرف کردم.

در ادامه برنامه سفیر پیشین هند در تهران طی سخنانی با قدردانی از برگزاری همایش انجمن هند و ایران و خوشامدگویی به مهمانان، گفت: در این فرصت صرفاً خواستم به معاون محترم رئیس جمهور از طرف ملت هند خوشامدگویی عرض کنم و بگویم که حضور رئیس جمهور محترم ایران و جنابعالی در هند باعث افتخار است و از

اینکه افتخار میزبانی شما را داریم بسیار خوشحال هستیم.

پس از آن آقای دکتر کریم نجفی رایزن فرهنگی کشورمان با قدردانی از حضور مهمانان گفت: از حضور جناب آقای مشائی معاون محترم رئیس جمهوری که به همراه رئیس جمهور محترم، حامل پیام دوستی و محبت ملت ایران به مردم هند بودند و نیز از سخنرانی جامع، جاذب و انسباط برانگیز ایشان قدردانی می‌کنم.

آقای دکتر نجفی افزود: مایه افتخار است که قرارداد هفته فرهنگی ایران و هند بین سازمان میراث فرهنگی و شورای روابط فرهنگی هند (ICCR) به امضاء رسید و با حضور جناب آقای مشائی هفته فرهنگی ایران و هند افتتاح و بدست ایشان جوایزی به خادمان روابط دو کشور هند و ایران اهداء خواهد شد.

رایزن فرهنگی کشورمان در ادامه گفت: از سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران که خود فارغ‌التحصیل هند هستند و نه

تنها نماینده سیاسی می‌باشند بلکه نماینده فرهنگی نیز هستند تشکر می‌کنم. ایشان تاکنون با حمایت های خود انجمن دوستی هند و ایران را پس از ۳۰ سال زنده کرد، همچنین از پروفیسور امیر حسن عابدی پدر زبان فارسی هند و تنها عضو موسس باقیمانده انجمن هند و ایران که شخصیت ایشان برای همیشه در دل مردم ایران و هند جای دارد و هرگز فراموش نمی شود تشکر می‌کنم.

انشاءالله عمر طولانی داشته باشند و زبان فارسی همچنان فروزان باشد. آقای دکتر نجفی از سایر مهمانان بویژه خانم نیرمالا دیش پاندی و پروفیسور موکیا و سایر شخصیت های فرهیخته علمی و فرهنگی حاضر و سخنرانان قدردانی کرد و ابراز امیدواری نمود تا با حضور مستمر این شخصیت های ارزشمند انجمن هند و ایران بیش از گذشته به فعالیت‌های خود ادامه دهد.

هفته فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در دهلی نو

بویژه، معاون محترم رئیس جمهور، اظهار امیدواری کرد تا روابط دو کشور ایران و هند در همه زمینه ها از استحکام بیشتری برخوردار گردد.

آقای کاران سینگ با ابراز خرسندی از آغاز هفته فرهنگی ایران در هند گفت: ادامه اینگونه برنامه های فرهنگی و هنری می تواند نقش خوبی در تحکیم روابط دو کشور داشته باشد.

پس از آن آقای اسفندیار رحیم مشائی معاون محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کشورمان با ابراز خرسندی از حضور مهمانان و سفرای کشورهای مختلف و نیز قدردانی از دکتر کاران سینگ رئیس شورای روابط فرهنگی هند و دست اندرکاران برگزاری هفته فرهنگی، گفت: دو ملت بزرگ ایران و هند از معدود کشورهایی هستند که در طول تاریخ روابط متعددی در زمینه های مختلف داشتند و این روابط سالهای سال براساس همبستگی فرهنگی آنان با عشق و علاقه و محبت همراه بود.

روز چهارشنبه مورخ ۸۷/۲/۱۱ با حضور آقای اسفندیار رحیم مشائی معاون محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان میراث فرهنگی و گردشگری آیین گشایش هفته فرهنگی ایران در دهلی برگزار شد.

در این مراسم آقایان سید مهدی نبی زاده سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران، دکتر کریم نجفی رایزن فرهنگی، مسئولین نهادهای مختلف جمهوری اسلامی ایران در دهلی نو و جمع زیادی از سفرای کشورهای خارجی، استادان و شخصیت های علمی و فرهنگی حضور داشتند، ابتدا نمایشگاه فرهنگی توسط آقایان اسفندیار رحیم مشائی و دکتر کاران سینگ رئیس شورای روابط فرهنگی هند (ICCR) افتتاح شد و پس از آن با تلاوت آیاتی از قرآن کریم توسط آقای مهدی نجفی مراسم به صورت رسمی آغاز گردید.

در ادامه برنامه آقای دکتر کاران سینگ رئیس شورای روابط فرهنگی هند طی سخنانی با خوشامدگویی به مهمانان

آقای مشائی در ادامه افزود: دو ملت هند و ایران در طول تاریخ با داشتن ذخایر و گذشته‌ای درخشان همواره در کنار هم بودند و هیچ چیز و هیچ کس نتوانست آنها را از هم جدا کند، امروز وجود هزاران هزار عبارت، جمله، بیت، نظم و نثر در میان خزانه این دو ملت راهنمای عمل و کلید فتح مشکلات است که می‌تواند برای فردای بشریت متحیر و سرگردان راه سعادت و رستگاری را نشان دهد.

امروز جهان معاصر در غفلت است و پیش از هر زمان دیگر مدعیان قدرت با طراحی و استفاده از پیشرفته‌ترین سلاحها اثبات کردند که شایستگی مدیریت بشریت را ندارند و ضرورت تغییر مدیریتی برای فضای آرام همراه با شکوفایی استعدادهای بشری امری ضروری و آشکار است که جز با بازگشت به مکاتب دینی و عرفانی که در دو کشور هند و ایران وجود دارد، گریزی از آن نیست.

آقای مشائی در ادامه افزود: امروز در مراسم افتتاحیه هفته فرهنگی ایران در

هند پیام ملت ایران را تقدیم می‌کنم، همان پیامی که به وزیر محترم فرهنگ و گردشگری هند نیز عرض کردم و آن عبارت است از محق بودن همه ملتها در شکل‌دهی آینده و ملتهایی که پیام و مکتب دارند از دیگران، در این امر مکلف‌تر هستند.

ایرانیان و هندی‌ها باید مسئولیت‌های خود را در برابر جهان نسبت به فرهنگ شان اداء کنند و آن اینکه فرهنگ غنی خود را به جهانیان عرضه کنند.

آقای مشائی در خاتمه گفت: ما ظرفیت‌های زیادی داریم که باید به یکدیگر عرضه کنیم و در توسعه محبت به یکدیگر بیشتر کمک کنیم.

ایشان افزود: بخاطر داشته باشیم که دوست و دشمن دو ملت ایران و هند یکی هستند، و باید تمام تلاش خود را برای استمرار و تحکیم این دوستی بکار بگیریم.

در ادامه برنامه اجرای موسیقی و نمایش رستم و سهراب توسط گروه‌های هنری اعزامی از ایران اجرا گردید که با استقبال حضاران روبرو شد.

آیین گشایش بخش مطالعات ایران شناسی در دانشگاه ملی اسلامی دهلی

و شخصیت‌های علمی و فرهنگی حاضر در جلسه، گفت: برای ما باعث خوشحالی است که شاهد افتتاح بخش مطالعات ایران شناسی در دانشگاه ملی اسلامی هستیم، شکل‌گیری این بخش نقش زیادی در شناسایی فرهنگ و تمدن کشور بزرگ ایران خواهد داشت و امیدواریم که این حرکت در راستای تحکیم روابط دو کشور هند و ایران نقش اساسی داشته باشد.

در ادامه آقای اسفندیار رحیم مشائی معاون محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری با قدردانی از رئیس دانشگاه، استادان و سایر شخصیت‌های علمی و فرهنگی حاضر در جلسه، گفت: ابتدا لازم می‌دانم مراتب سلام و ارادت خود و ملت ایران را به همه شما برادران و خواهران حاضر و تمام ملت سرزمین

روز پنج شنبه مورخ ۸۷/۲/۱۲ همزمان با برگزاری هفته فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند، بخش «مطالعات ایران‌شناسی» در دانشگاه ملی اسلامی دهلی با حضور جناب آقای اسفندیار رحیم مشائی معاون محترم رئیس جمهور افتتاح شد.

در این مراسم که آقایان سید مهدی نبی زاده سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران، دکتر کریم نجفی رایزن محترم فرهنگی، دکتر عبدالحمید ضیایی مسئول محترم خانه فرهنگ و جمعی از شخصیت‌های علمی و فرهنگی از جمله پروفیسور مشیرالحسن رئیس دانشگاه ملی اسلامی نیز حضور داشتند آیاتی از قرآن کریم قرائت شد و پس از آن پروفیسور مشیرالحسن ضمن خوشامدگویی به آقایان مشائی، نبی زاده و دکتر کریم نجفی و سایر مهمانان

هند اعلام کنم.

از اینکه برای آغاز بخش ایرانشناسی در دانشگاه ملی اسلامی حضور پیدا کردم باعث خوشحالی بنده و تمام کسانی است که برای تحقق این حرکت بزرگ گام برداشتند.

آقای مشائی در بخش دیگری افزود: امروز بیش از هر زمان دیگر نیاز داریم همدیگر را بشناسیم و شناخت بیشتر امکان ارتباط مستمر و پایدار را فراهم می کند و زمینه ساز عشق و معرفت بیشتر خواهد بود.

ایشان گفت: هر کسی ممکن است در تبیین آینده جلوه ای از حقیقت را در ذهن خود داشته باشد، اما از نظر من آینده با گذشته یک تفاوت بزرگ دارد، آینده همایش همگانی آدمیان است و در مقایسه با گذشته باید گفت خروج انسان از دیار غربت است.

آقای مشائی در بخش دیگری از سخنان خود گفت: تفرق و پراکندگی انسان در طول تاریخ اگرچه عمیق بود ولی اصالت نداشت، و این نیاز به اثبات ندارد، آن اصالتی که همراه با دوستی، محبت و

درک متقابل باشد دارای معنا است.

وی افزود: بنده برای دو ملتی سخن می گویم که در زمینه عرفان و خلوت انس زبان زد جهانیان هستند، برای دو ملتی که در اجتماع انسانی قلب های آنها در کنار یکدیگر است و ظرف بزرگی را می سازند که با معرفت و خداشناسی همراه است.

ایشان در بخش دیگری گفت: اگر از ما بپرسند بزرگترین نعمت برای ما انسانها چیست باید گفت: بزرگترین نعمت برای ما همان انسان بودن است و چالش بین افراد در حقیقت چالش بین انسانها است، اگر فاصله ای نباشد همه ای نخواهد بود و همه چالشها بخاطر اصالت داشتن فاصله هاست.

آقای مشائی افزود: آینده ای که در پیش داریم می توانست در گذشته محقق شود، آنچه که دوره غربت بشر را طولانی کرده است، خودخواهی جاهلانه بشریت است، و در رأس بشریت مدیریت های فاقد صلاحیت و درک از عظمت جهان بشریت است.

ایشان در ادامه گفت: قرآن می فرماید:

«از کسانی نباشید که خدا را فراموش کردند، زیرا فراموش کردن خدا به معنای فراموشی خود است»، باید آینده در کنار هم باشیم و این فرصت خوبی است که همدیگر را بشناسیم، ایستادن ما در کنار یکدیگر در آینده قطعی است و از اختیار همه کس خارج است و این اراده قطعی خداوند است. در کنار این جریان بالنده و این ایستادن در کنار هم بکشیم تا از این ایستادن لذت ببریم.

آقای مشائی گفت: بر ما فرض است که نسبت به توسعه شناخت درباره یکدیگر بیشترین تلاش را بکار گیریم، ظرفیت‌های مهم و بزرگ دو کشور ایران و هند می‌تواند در جهان مایوس امروز و در مدیریت جهانی، بسیار کارساز و راهگشا باشد، اگر به دنبال صلح پایدار در جهان هستیم راهی جز اینکه همه برای تأسیس نهادهای جهانی بپاخیزند وجود ندارد.

ایشان در خاتمه با تبریک به پروفیسور مشیرالحسن رئیس دانشگاه ملی اسلامی، تأسیس بخش مطالعات ایران شناسی را گامی اساسی برای شناخت

ایران دانست و آمادگی خود را برای تأسیس بخش مطالعات هندشناسی در ایران را اعلام کرد.

در ادامه برنامه آقای سید مهدی نبی‌زاده سفیر محترم کشورمان با قدردانی از حضور استادان و شخصیت‌های علمی و فرهنگی و ابراز خرسندی از افتتاح بخش مطالعات ایران شناسی در دانشگاه ملی اسلامی گفت: همه ما روابط عمیق و دیرینه بین هند و ایران را می‌دانیم و از صمیمیت دو ملت اطلاع داریم و نیازی به توضیح بیشتری ندارد زیرا روابط ما در زمینه‌های فرهنگی، اقتصادی و سیاسی بسیار خوب است و باید تلاش کنیم تا روابط علمی ما در تمامی ابعاد بیش از گذشته گسترش یابد.

آقای نبی‌زاده افزود: رشته‌های علوم انسانی می‌تواند اخلاق، عرفان و معنویت انسانی را بین دو کشور گسترش دهد و تقویت این ابعاد به شناخت بشریت از خالق انسان نقش زیادی را در بردارد.

ایشان در خاتمه گفت: از جناب آقای
مشائی که مزده تأسیس بخش مطالعات
هندشناسی را در تهران دارند،
سپاسگزارم و امید است با همکاری
دانشگاه ملی اسلامی و سایر
دانشگاه‌های هند این روابط و تفاهم نامه
ها از روند و رشد بهتری برخوردار
شوند.

در پایان آیین گشایش بخش مطالعاتی
ایران شناسی و تفاهم نامه همکاری
دانشگاه ملی اسلامی با سازمان میراث
فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری
کشورمان به امضای طرفین رسید و با
استقبال حاضران و شرکت کنندگان در
برنامه روبرو گردید.

مراسم تجلیل از خادمان روابط ایران و هند

کارشناس فرهنگی رایزنی آیاتی از قرآن کریم را تلاوت کرد و پس از آن چند برنامه هنری توسط هنرمندان اعزامی از کشورمان برای حاضران اجرا گردید.

در ادامه آقای اسفندیار رحیم مشائی معاون محترم رئیس جمهور با قدردانی از حضور مهمانان و برگزار کنندگان، طی سخنانی گفت: بار دیگر افتخار دارم تا در مقام تجدید ارادت و دوستی بین دو ملت شریف ایران و هند در این محفل حضور پیدا کنم، محفل امروز نمایانگر زنده بودن دو ملت است و این نشست با ارزش نشان می دهد که آنچه باقی می ماند دوستی، محبت و عشق است.

آقای مشائی افزود: این نشست صمیمانه و هدفمند نشان می دهد همه کسانی که در گذشته برای تعمیق دو ملت تلاش کردند زنده و جاوید هستند و این همان

روز پنج شنبه مورخ ۸۷/۲/۱۲ همزمان با برگزاری هفته فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند، مراسم تجلیل از خادمان روابط ایران و هند با حضور جناب آقای اسفندیار رحیم مشائی معاون محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در محل موزه ملی دهلی نو برگزار شد.

در این مراسم آقایان سید مهدی نبی زاده سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران، دکتر کریم نجفی رایزن فرهنگی، دکتر ضیایی مسئول خانه فرهنگ و مسئولین نهادهای مختلف به همراه جمعی از شخصیت‌های علمی، فرهنگی و نیز رؤسای بخش‌های فارسی دانشگاه‌های دهلی، جواهر لعل نهرو، دانشگاه ملی اسلامی، همدرد و نیز دانشگاه اسلامی علیگر حضور داشتند. در ابتدای برنامه آقای قاسم مرادی

جلوه حقیقت است که سنت الهی آن را ساخته است.

ایشان در ادامه گفت: هر کس که بر طبل دشمنی بکوبد در تاریخ ماندگار نیست اگر زکری از منتشر کنندگان ستم، ظلم، جهالت، کینه، خصومت باقی می ماند تنها از آن جهت ارزش دارد که روزگاران سختی بر ملتها گذشته است.

بنابر این هر کس از حوزه انصاف، صفا، محبت، دوستی و عشق تلاش می کند به جریان یکپارچه بشریت تعلق دارد و چنین کسانی همواره در تاریخ زنده اند، در مقابل آنان که به بشریت پشت می کنند و خلق خدای را نادیده می گیرند آنها نه در عصر خود زنده بودند و نه در هیچ عصری از تاریخ زنده هستند.

آقای مشائی افزود: سعدی از آنانی است که به همه دوران و به همه تعلق دارد اگرچه شاعری پارسی زبان است ولی به همه ملتها و همه تاریخ تعلق دارد و خود او فرمود:

سعدیا مرد نکو نام نمیرد هرگز

مرده آن است که نامش به نکویی نبرند
در این محفل گردهم آمدیم تا عشق را
پاس بداریم و از عظمت انسان به کرامت
و شرافت و فضل او یاد کنیم.

ایشان در بخش دیگری از سخنان خود گفت: ما در مقام تعظیم و تکریم و در دوران همفکری و همدلی دو ملت ایران و هند هستیم و این ذکر فضیلت انسان است، امروز اگر زمان تجلیل دو ملت ایران و هند است به خاطر بسپاریم که چنین روزی و چنین جلساتی ذکر فضیلت همه انسانها است.

آقای مشائی در پایان گفت: امروز به همه کسانی که در راه وحدت و همدلی دو کشور تلاش کردند درود می فرستم و از خدمات همه عزیزان سپاسگزاریم.

در ادامه برنامه لوح تقدیر به همراه هدایای ارزشمند به ده نفر از خادمان روابط دو کشور هند و ایران به شرح ذیل اهدا گردید.

(۱) آقای شریف الحسن نقوی مؤسس و اولین دبیر کل آکادمی اردو در هند

- (۲) پروفیسور شاہد مہدی معاون
شورای روابط فرهنگی ہند
(ICCR)
- (۳) خانم پروفیسور آذرمدخت صفوی
رئیس انسٹیتوی زبان فارسی
دانشگاه اسلامی علیگر
- (۴) پروفیسور علی محمد نقوی رئیس
بخش شیعہ شناسی دانشگاه
اسلامی علیگر
- (۵) دکتر سید فاروق معاون مرکز
اسلامی و رئیس اکادمی قرآن
- (۶) پروفیسور ہاربنس موکیا از تاریخ
دانان برجستہ ہند و معاون سابق
دانشگاه جواہر لعل نہرو
- (۷) پروفیسور چندر شیکھر رئیس
بخش فارسی دانشگاه دہلی
- (۸) دکتر ابھای سینگ استاد دانشگاه
«روہیل کند» بریلی
- (۹) دکتر سیما مصطفی روزنامہ نگار
برجستہ ہند
- (۱۰) آقای پری ورسینگ حایر، سفیر
سابق ہند در ایران
- در پایان برنامه گروہ ہنری اعزامی
از ایران با اقتباس از اشعار مثنوی
معنوی نمایشی را اجرا کردند کہ با
استقبال حاضران روبرو گردید.

برنامه «شب ایرانی» در خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران - دهلی نو

در ادامه آقای قاسم مرادی کارشناس فرهنگی رایزنی که اجرای برنامه را برعهده داشت با خوشامدگویی به شرکت کنندگان در برنامه «شب ایرانی» و قرائت اشعاری از حافظ و مولانا از حضور میهمانان و هنرمندان کشورمان قدردانی کرد.

آقای مرادی با قرائت مقاله‌ای گفت: ایران نام بلندی است که همواره بر پیشانی تاریخ بشری درخشان بوده و خواهد ماند، ایران سرزمین ایمان، عرفان، ادب و هنر که در طول تاریخ، انسانیت را وامدار آفرینش‌های معنوی فرزندان خود کرده است. با تکیه بر چنین فرهنگ و گذشته پر افتخاری، گرایش به وطن و ملیت همیشه در بین جماعت ایرانی وجود داشته است.

ایشان در بخش دیگری افزود: ایران سرزمینی است که مردانگی و ایثار در آن معنا می‌شود و بذر ایمان در دلها با

روز شنبه مورخ ۸۷/۲/۱۴ برنامه «شب ایرانی» با حضور هنرمندان اعزامی از سازمان میراث فرهنگی، صنایع دستی و گردشگری در محل خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران در دهلی نو برگزار شد.

در این مراسم که آقایان مهندس سید مهدی نبی زاده سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران در هند، دکتر کریم نجفی رایزن فرهنگی، دکتر ضیایی مسئول خانه فرهنگ، رؤسای سایر نهادها، دانشجویان، ایرانیان مقیم به همراه خانواده‌ها حضور داشتند، چندین برنامه متنوع فرهنگی و هنری اجرا شد که با استقبال بسیار خوب حاضران روبرو گردید.

ابتدای برنامه آقای مهدی نجفی آیاتی از قرآن کریم را تلاوت کرد و پس از آن سرود مقدس جمهوری اسلامی ایران پخش گردید.

یادش شکوفا می گردد، مردمان این دیار سالهاست که سخاوت و مهربانی را در هر کجا که باشند با نام ایرانی بودن به یکدیگر هدیه می دهند، چرا که آنها ایرانی اصیل اند که عشق به وطن در رگ و پوست و خونشان آمیخته است.

پس از آن آقای دکتر نجفی رایزن فرهنگی کشورمان با خوشامدگویی به سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران، مسئولین نهادها، دانشجوین و خانواده‌ها و نیز ابراز خرسندی از حضور هنرمندان و گروه‌های هنری اعزامی از ایران، طی سخنانی گفت: برای بنده باعث افتخار است که شاهد حضور برادران و خواهران ایرانی هستم و «شب ایرانی» بهانه ای شد تا بار دیگر در کنار هم در محل خانه فرهنگ گردهم جمع شویم.

آقای دکتر نجفی افزود: با تلاش همهٔ نهادهای ایرانی مستقر در دهلی و همکاری و مساعدت سازمان میراث فرهنگی هفتهٔ فرهنگی ایران در دهلی با کیفیت بسیار خوبی برگزار شد که جای تقدیر و تشکر دارد.

ایشان با اشاره به سفر رئیس جمهور محترم گفت: الحمدلله سفر ریاست محترم جمهوری به هند از استقبال خوبی برخوردار شد و در آینده شاهد ثمرات این سفر خواهیم بود، هرچند مدت سفر کوتاه بود ولی ادامه آن با حضور جناب آقای مشائی معاون محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان میراث فرهنگی و گردشگری کشورمان ثمرات خوبی را داشته است.

آقای دکتر نجفی گفت: در هفته فرهنگی چندین برنامه از جمله همایش اعضای دوستی هند و ایران در سطح بسیار خوبی با حضور استادان و شخصیت های برجسته علمی و فرهنگی برگزار شد و نیز تجلیل از خادمان روابط ایران و هند و امضای تفاهم نامه تأسیس بخش ایران شناسی در دانشگاه ملی اسلامی با حضور معاون محترم رئیس جمهور از جمله برنامه هایی بودند که در این هفته اجرا گردید و امیدواریم در آینده با پیگیریهای بیشتر و همکاری و همدلی سایر نهادها بویژه سفیر محترم شاهد اجرای برنامه های بیشتری در

راستای اهداف فرهنگی کشورمان باشیم.

پس از آن گروه موسیقی «صبا» از کانون فرهنگی و هنری صبا شیراز برنامه موسیقی سنتی خود را اجرا کردند که با استقبال بسیار پر شور حاضران روبرو گردید.

گروه صبا عبارت بودند از آقایان: دکتر سعید نیا کوثری رهبر گروه (نوازنده سنتور)، امید امیدی (نوازنده تار)، محمد امین دشتی (نوازنده دف)، سید فخرالدین سیدان (نوازنده تنبک)، محمد زمان روحانی سروسنانی (خواننده).

در ادامه برنامه «شب ایرانی» گروه نمایش «همسفر» از تهران، نمایش «شمس و مولانا» را برای حاضران اجرا کردند، اعضای این گروه را آقایان: بهزاد جاودان فر (کارگردان)، وحید مهدی زاده (دستیار)، محمد رضا عطایی فر (سرپرست گروه)، اصغر زیدی ماسوله (بازیگر)، بهزاد جاودان فر (بازیگر)، حمید اصغری (بازیگر) و علی باروتی (بازیگر) تشکیل می دادند.

پس از آن آقای روزی طلب از شاعران اعزامی به همراه گروه های موسیقی و

هنری، اشعاری از سروده های خود را به زبان محلی شیرازی قرائت کرد.

در ادامه برنامه آقای دکتر کوروش صفوی از استادان ایرانی اعزامی در دانشگاه دهلی، با قدردانی از برگزاری «شب ایرانی» و تجلیل از هنرمندان کشورمان طی سخنانی گفت: برای بنده باعث خوشحالی است که در چنین شبی در جمع برادران و خواهران هموطن خودم حضور دارم.

آقای صفوی افزود: متأسفانه در جهان کنونی به گونه ای برخی کشورها عمل می کنند تا شخصیت های بزرگ فرهنگی، هنری و ادبی کشور ما را به نوعی از زادگاه اصلی خود ایران جدا کنند هر روز شاهد اتفاق جدیدی هستیم که فلان کشور ادعا کرده است این شخصیت متعلق به ایران نیست و به نوعی سرقت صورت می گیرد، از این هراس داریم که نکند این روند ادامه داشته باشد، باید تلاش کنیم تا هنرمندان و شخصیت های علمی، ادبی و هنری سرزمین خود را به نحو شایسته ای نگه داریم و شاهد اینگونه پیامدهای ناخوشایند نباشیم.

آقای دکتر صفوی در پایان گفت: اجرای برنامه های هنری این عزیزان ما را به یاد این نکته انداخت که «هنر نزد ایرانیان است و بس».

پس از آن گروه موسیقی «کاسیو» از استادان لرستان، برنامه موسیقی سنتی را اجرا کردند که با استقبال پرشور شرکت کنندگان روبرو گردید.

اعضای این گروه عبارت بودند از آقایان: بهزاد پاکدل (سرپرست گروه)، فرهاد واحدی، ناصر نوروزی، رضا عادل، امین قیصری، مهدی بسطامی (نوازنده ضرب و دهل)، محسن نوایی (نوازنده کمانچه و سرنا).

در ادامه برنامه خانم حسین جانی دو قطعه از سروده های خود را برای حضاران قرائت کرد.

اجرای موسیقی سنتی «رقص شمشیر» توسط گروه موسیقی شهرستان زابل از استان سیستان و بلوچستان از برنامه های دیگر «شب ایرانی» بود که با استقبال بسیار خوب مهمانان روبرو شد.

گروه «رقص شمشیر» عبارت بودند از: آقایان: بهروز شبستری (خواننده)، حبیب

الله قادر آتشگر (نوازنده قیچک)، موسی میربندانی (نوازنده طنک) برات دربانی، علیم قادر آتشگر، محمد نقض علی، غلام رضا کیخا، ابراهیم شیردل.

پس از آن آقای مهندس سید مهدی نبی زاده سفیر محترم کشورمان با قدردانی از حضور گروه های موسیقی و هنری در هفته فرهنگی ایران، طی سخنانی گفت: مدت یکسال طول کشید تا شاهد اجرای هفته فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در هند باشیم، در این مدت پیگیری ها و برنامه ریزی های زیادی صورت گرفت و همه نهادها و ارگانها به نوعی تلاش و همفکری داشتند تا این برنامه به نحو شایسته ای اجرا شود.

آقای نبی زاده افزود: هرچند در این مسیر مشکلات و کاستی هایی وجود داشته است و چنانچه ابتدا افراد کارشناس و خبره ای از ایران برای پیگیری حضور می یافتند، انتظار می رفت هفته فرهنگی ایران در هند با کیفیت بهتری برگزار شود.

ایشان در ادامه گفت: برنامه ای که امشب با عنوان «شب ایرانی» برگزار شد

ضرورت تداوم اینگونه برنامه‌های هنری را در آینده به ما بیان می‌کند، زیرا با استقبال جمعیت حاضر ایرانی و حضور آنها در این برنامه وظیفه ما را سنگین‌تر می‌کند.

آقای نبی‌زاده با قدردانی از همه نهادها و دست‌اندرکاران بویژه از خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران در دهلی نو گفت: باید تلاش کنیم تا با بهره‌گیری از تمام امکانات و توان خود گام‌های اساسی تری در معرفی فرهنگ، هند و موسیقی کشورمان به علاقه‌مندان برداریم.

ایشان افزود: هفته فرهنگی ایران در هند تاکنون سابقه نداشت و برای اولین بار

این برنامه در شهرهای دهلی و بمبئی برگزار می‌شود و امیدواریم عنایت به مسئولین و برنامه‌ریزیهای بهتر در آینده شاهد اجرای اینگونه برنامه باشیم. در ادامه و در پایان مراسم گروه موسیقی «صبا» موسیقی تکنوازی سنتور و طنبک توسط آقایان دکتر سعیدنیا کوثری و سید فخرالدین سیدان اجرا گردید.

شایان ذکر است برنامه «شب ایرانی» که تا پاسی از شب ادامه داشت با استقبال پر شور شرکت‌کنندگان روبرو گردید و خواستار برگزاری اینگونه برنامه‌ها توسط خانه فرهنگ در آینده شدند.

ملاقات اعضای انجمن دوستی ایران و هند با سفیر محترم جمهوری اسلامی ایران

آقای مهندس نبی زاده در ادامه گفت: یکی از وظایف انجمن‌های دوستی تلاش برای استحکام روابط دو کشور است و چنانچه روابط با مشکلاتی روبرو شود، این انجمن می‌تواند با ارتباطات خوب خود نسبت به رفع این مشکل اقدام نماید و نقش خود را بخوبی ایفا کند.

ایشان افزود: اگرچه در هند انجمن‌های دیگری مانند انجمن دوستی در بمبئی، کلکته، اورنگ آباد و ... وجود دارند، اما انجمن دهلی می‌تواند به عنوان مرکزیت همه آنها را زیر نظر داشته باشد و فعال نماید.

آقای نبی زاده با ارائه توضیحاتی درباره سفر ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران به هند، گفت: در ملاقات‌های رئیس جمهور محترم با رئیس جمهور و نخست وزیر محترم هند درخصوص روابط دو کشور در همه زمینه‌ها صحبت شد، این روابط نه

روز چهارشنبه مورخ ۸۷/۲/۲۵ جمعی از اعضای انجمن دوستی ایران و هند از جمله: پروفسور مشیرالحسن رئیس دانشگاه ملی اسلامی، پروفسور امیر حسن عابدی، پروفسور اظهر دهلوی، پروفسور اختر مهدی، پروفسور شعیب اعظمی، دکتر محمد یوسف باتفاق جناب آقای دکتر نجفی، با جناب آقای مهندس سید مهدی نبی زاده سفیر محترم کشورمان دیدار کردند.

در این برنامه که آقایان علایی کاردار محترم سفارت، عباس زاده کارشناس سیاسی و طوافی کارشناس فرهنگی نیز حضور داشتند، ابتدا آقای نبی زاده درگذشت خانم نیرمالا دیش پاندی سرپرست سابق انجمن دوستی ایران و هند را تسلیت گفت و افزود: هر چند مدت سرپرستی ایشان در انجمن کوتاه بود ولی تا آخرین لحظه برای استحکام روابط دو کشور تلاش کرد.

تنها مسلمانان بلکه پیروان سایر ادیان و فرقی را در برخواهد داشت.

پس از آن آقای پروفیسور امیر حسن عابدی به عنوان تنها عضو بنیانگذار انجمن دوستی ایران و هند، طی سخنانی از احیاء دوباره انجمن ابراز خوشحالی کرد و گفت: برای اعضای جدید آرزوی موفقیت دارم تا بتوانند در کار خودشان موفق باشند.

در ادامه آقای پروفیسور اختر مهدی به عنوان دبیر کل انجمن دوستی ایران و هند با استقبال از سخنان رئیس جمهور محترم ایران در ارتباط مردم دو کشور با یکدیگر، گفت: دوست داریم در راستای سخنان ریاست محترم جمهوری اسلامی ایران روابط دو کشور بیشتر بشود و ما هم برای ایجاد و تحکیم این روابط مردم با مردم تلاش خواهیم کرد.

ایشان افزود: در دنیای بشریت کنونی که در سایه فضای درگیری بین تمدنها زندگی می‌کنند، اولین مدعی گفتگو بین تمدنها جمهوری اسلامی ایران بود و این باعث افتخار است.

پس از آن آقای پروفیسور یوسف عضو دیگر انجمن گفت: درخواست ما این است تا انجمن دوستی ایران و هند در ایران نیز فعال شود تا این روابط بیشتر گردد.

ایشان افزود: ما در تلاش هستیم تا جایی بیرون از خانه فرهنگ برای انجمن تهیه کنیم.

پروفیسور اظهر دهلوی دبیر کل انجمن استادان زبان فارسی هند یکی دیگر از اعضای انجمن با تبریک شروع فعالیت انجمن دوستی بعد از ۳۰ سال، گفت: بسیار خوشحال هستم که این انجمن دوباره احیاء شد و این از نیت پاک آقایان مهندس نبی‌زاده سفیر محترم و دکتر نجفی رایزن محترم فرهنگی است.

ایشان افزود: بنده به عنوان دبیر کل انجمن استادان فارسی سراسری هند باید بگویم زبان فارسی می تواند نقش زیادی در روابط فرهنگی دو کشور داشته باشد، اما دوست داریم در سایر ابعاد از جمله اقتصادی، علمی و تکنولوژی این انجمن نقش مؤثری داشته باشد و قصد داریم جلسه بعدی خود را در محل (FICCI) (اطاق بازرگانی هند)

برگزار کنیم تا اقتصاد دو کشور را هم فعال نماییم.

ایشان افزود: آقای «ام اس پرشاد» به عنوان مدیریت مالی انجمن معرفی شدند و لازم می‌دانم از جناب آقای پروفیسور مشیرالحسن که در واقع ریاست دانشگاه ملی اسلامی را برعهده دارند و از شخصیت های علمی و فرهنگی و تاریخ دان برجسته هند است به عنوان معاون انجمن دوستی ایران و هند درخواست کنم تا ریاست انجمن را پذیرا باشند.

پس از آن تمامی اعضای حاضر ضمن موافقت با پیشنهاد آقای پروفیسور اظهر دهلوی از پروفیسور مشیرالحسن خواستند تا ریاست انجمن را بپذیرد که خوشبختانه با موافقت ایشان روبرو گردید و اعضای حاضر در جلسه از اینکه نامبرده این مسئولیت را قبول کردند به وی تبریک گفتند.

شایان ذکر است پیش از دیدار با سفیر محترم، اعضای انجمن دوستی ایران و هند با حضور در خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران با آقای دکتر کریم نجفی رایزن فرهنگی کشورمان ملاقات کردند، آقای دکتر نجفی ضمن خوشامدگویی به اعضای

انجمن دوستی، پیام جناب آقای دکتر مصطفوی مشاور محترم رئیس جمهور و رئیس سازمان فرهنگ و ارتباطات اسلامی را به مناسبت درگذشت خانم نیرمالا دیش پاندی قرائت کرد و نسخه‌ای از آن را به پروفیسور امیر حسن عابدی عضو بنیانگذار انجمن دوستی تقدیم کرد.

اعضای انجمن دوستی با قدردانی از پیام جناب آقای دکتر مصطفوی ابراز امیدواری کردند تا بتوانند در راستای تحکیم روابط دو کشور ایران و هند گام‌های مؤثرتری بردارند.

یادگارهای گذشته

شرکت مرحوم نیرملاش پاندی

در برنامه های خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران

برگزاری همایش دو روزه «گفتگوی اسلام و هندوئیسم»

همایش «گفتگوی اسلام و هندوئیسم» در ساعت ۱۰/۳۰ روز شنبه ۱۳۸۶/۱/۴ (به مدت دو روز) برابر با ۲۴-۲۵ مارس در محل ساختمان هیئت سنتر (habitat centre) در دهلی نو با حضور جمعی از فرهیختگان مسلمان و هندوی جامعه هند و هم چنین جناب آقای مرتضی شفیع شکیب، رایزن سابق فرهنگی، آقای محمدحسین مظفری، مسئول سابق خانه فرهنگ و دکتر عبدالحمید ضیایی، وابسته فرهنگی ایران در دهلی نو برگزار گردید.

این سرزمین رواج یافت»

وی همچنین اظهار داشت: «جوهره همه مذاهب معنویت است و اگر تفاوتی میان آنها وجود دارد تفاوت

سخنران بعدی این جلسه خانم نیرمادش پاندی نماینده مجلس هند

در آداب ، رسوم ، سلیقه ها و نحوه برداشت آنها از جوهره مذاهب است.»
خانم نیرمیلادش پاندی در بخشی از سخنرانی خود به موضوع مسجد بابتی اشاره کرد و در این باره گفت:

«در گذشته نیز چنین اختلافاتی میان هندوان و مسلمانان وجود داشت، اما همواره این اختلافات نه از طریق خشونت بلکه از طریق گفت و گو حل و فصل می شد.»

نشست نمایندگان مجلس با جمعی از فعالان فرهنگی و اجتماعی زنان هند

در ادامه برنامه‌های هیأت سه نفره کمیسیون فرهنگی مجلس شورای اسلامی ایران در دهلی نو روز دوشنبه مورخ ۸۶/۱/۳ پس از بازدید از مجتمع آموزشی ایرانیان و نیز دیدار با استادان و دانشجویان بخش فارسی دانشگاه جواهر لعل نهرو، خانمها فاطمه رهبر، فاطمه آلیا و لاله افتخاری در نشستی با دو تن از نمایندگان مجلس اعیان هند و نیز جمعی از نمایندگان سازمان‌های غیردولتی این کشور در محل خانه فرهنگ جمهوری اسلامی ایران در دهلی نو دیدار و گفت و گو کردند.

در این ملاقات که آقایان مرتضی شفیع شکیب، رایزن سابق فرهنگی و محمد حسین مظفری، مسئول سابق خانه فرهنگ ایران در دهلی نو حضور داشتند وضعیت فرهنگی و اجتماعی و سیاسی زنان ایران مورد بحث و گفتگو قرار گرفت.

خانم «نیرمالا دس پاندی» عضو مجلس اعیان هند (راجیا سبها) از پرچمداران افکار و اندیشه‌های «مهاتماگاندی» رهبر فقید هند، خانم سیده سیدین حمید(عضو کمیسیون برنامه‌ریزی مجلس اعیان هند)، خانم «مانوراما باوا» رئیس کنفرانس زنان سراسر هند، پروفیسور صغری مهدی، معاون رئیس انجمن زنان مسلمان هند، از جمله حاضران این نشست بودند.

در این نشست نمایندگان مجلس شورای اسلامی به سئوالات حاضران درباره چگونگی حضور زنان ایرانی در عرصه‌های اجتماعی، نرخ باسوادی و حقوق زنان پاسخ گفتند.

خانم فاطمه آلیا در بخشی از سخنان خود گفت: پس از انقلاب اسلامی ما شاهد حضور بیشتر زنان در

عرصه‌های فرهنگی، اجتماعی و سیاسی هستیم.

ایشان نرخ باسوادی زنان ایرانی را ۹۵ درصد و آمار حضور دانشجویان دختر را ۶۵ درصد و نرخ شاغلین زن در ادارات دولتی را ۱۲ درصد عنوان کرد.

خانم فاطمه رهبر در پاسخ به سوال یکی از حاضران درباره‌ی وظایف فراکسیون زنان مجلس شورای اسلامی ایران گفت: هم اکنون این فراکسیون ۱۳ عضو دارد و در کمیته‌های مختلف آن نیازهای جامعه زنان مورد شناسایی قرار گرفته و به منظور رفع این نیازها طرح‌هایی تدوین و برای تصویب به مجلس ارایه می‌گردد.

خانم لاله افتخاری نیز در پاسخ به سؤالی درباره‌ی نحوه‌ی اطلاع رسانی به زنان جامعه ایران اظهار داشت که این

آگاهی رسانی غالباً از طریق صدا و سیما، روزنامه‌ها، مجلات تخصصی و آموزش و پرورش صورت می‌گیرد.

ایشان افزود: از سوی دیگر نمایندگان مجلس شورای اسلامی ایران به ویژه نمایندگان زن از طریق دفاتر خود در تمامی وزارت خانه‌ها و همچنین چهار هزار دفتر وابسته به سازمان‌های غیر دولتی از نیازهای زنان جامعه مطلع می‌شوند.

در پایان این نشست خانم «نیرمالادش پاندی» عضو مجلس اعیان هند از سوی همه‌ی نمایندگان مجلس هند برای نمایندگان مجلس شورای اسلامی ایران آرزوی موفقیت کرد و اظهار امیدواری نمود که همچنان روابط ایران و هند بیش از پیش گسترش یابد.

مقالات

معرفی و تحلیل دو کتاب هندشناختی

«روابط فرهنگی مسلمانان و هندوان» و «جوگ باسشت»

اثر نوشته‌شده درباره‌ی هند قبل از دوران جدید است، مستحکم‌تر شد. مجتبایی بسیار خوب این امر و تلاش بیرونی را در اثرش نشان داده است. اعوانی در ادامه از فتح‌الله مجتبایی و داریوش شایگان به عنوان دو نفر از برجسته‌ترین هندشناسان معاصر در ایران یاد کرد و توضیح داد: این دو نفر خدمات ذی‌قیمتی را در این راه انجام داده و بخش بسیاری از کوشش‌های خود را صرف مطالعه‌ی هند کرده‌اند. بحث درباره‌ی انتشار این دو اثر به سال‌های قبل برمی‌گردد. مجتبایی کتاب را تصحیح کرده و دیدم این اثر چاپ نشد، با این‌که به بهترین وجه تصحیح شد و حتا او آن را به انگلیسی فاخر ترجمه کرد. حیف دیدم که این اثر در بوته‌ی فراموشی بماند. از سوی دیگر، متوجه شدم این اثر به روابط فرهنگی

نشست بررسی دو کتاب فتح‌الله مجتبایی عصر روز پنجشنبه در انجمن حکمت و فلسفه‌ی ایران با همکاری مؤسسه‌ی پژوهشی حکمت و فلسفه برگزار شد. در این نشست که به بررسی کتاب «جوگ باسشت» (تصحیح، تحقیق و ترجمه) و «روابط فرهنگی مسلمانان و هندوان» اختصاص داشت، غلامرضا اعوانی - رئیس مؤسسه‌ی پژوهشی حکمت و فلسفه - با اشاره به ریشه‌های زبانی کلمات در فرهنگ ایران و هند، در سخنانی گفت: ارتباط اوستا و سانسکریت، ارتباط نزدیکی است. فرهنگ هند و ایرانی دو فرهنگ خواهرند. روابط فرهنگی که بعداً بین دو ملت به‌وجود آمد، با کتابی که ابوریحان بیرونی درباره‌ی هند نوشته است یعنی «تحقیق مال الهند»، که می‌گویند بهترین

ایران، اسلام و هند هم توجه کرده است. پس مجتبایی با افزودن دو مقاله‌ی جدید به کتاب، آن را پس از نزدیک به ۳۰ سال برای تجدید چاپ به ما سپرد.

در ادامه‌ی برنامه، فتح‌الله مجتبایی - نویسنده‌ی دو کتاب «جوگ باسشت» (تصحیح، تحقیق و ترجمه) و «روابط فرهنگی مسلمانان و هندوان» - در سخنانی گفت: منتخب «جوگ باسشت» بر اساس دو نسخه‌ای است که میرفندرسی در زمان سفرش به هند، آن‌ها را مطالعه و تصحیح کرد و آن قدر جذب کتاب‌ها شد که حتا درباره‌ی آن‌ها شعر هم نوشت. میرفندرسی مقدمه‌ای هم درباره‌ی اساطیر هندی بر کتاب‌ها نوشت به همراه شرح و توضیحاتی در اطراف آن دو اثر که نسخه‌ای قدیمی بودند، و نشان از اطلاعات وسیعش درباره‌ی اساطیر هند دارد.

مجتبایی افزود: اثر میرفندرسی از لحاظ عرفان تطبیقی بسیار قابل توجه است؛ چون نشان می‌دهد عرفان اسلامی تا چه اندازه به عرفان هندی نزدیک است. آنچه من منتشر کرده‌ام، بر

اساس دو نسخه‌ی قدیمی است که صریحا به اسم میرفندرسی هستند؛ تصحیحی انتقادی از متن بر اساس این دو نسخه و ترجمه‌ی آن به زبان انگلیسی با مقدمه‌ای درباره‌ی آن اثر و وجوه تفاوت فلسفه‌ی هند با فلسفه‌ی توحیدی و وجودی ما، که با هم فاصله‌ی بسیاری دارند و نیز رابطه‌ی فلسفه‌ی هند با فلسفه‌ی عرفانی. اثر دیگر، مجموعه‌ی مقاله‌هایی است درباره‌ی روابط مسلمانان و هندی‌ها که در اصل، سه سخنرانی بود که در سال ۱۹۷۶ در مؤسسه‌ی ذاکر حسین خان هند انجام دادم؛ یکی درباره‌ی ابوریحان بیرونی و نقش او در شناساندن هند به مسلمانان و این‌که کارش تا چه اندازه به روش‌های جدید مطالعات دینی نزدیک است و دیگری درباره‌ی منابع مختلف هندشناسی و آنچه درباره‌ی فلسفه، عرفان و دین هندی به زبان فارسی نوشته یا ترجمه شده است. سخنرانی یا مقاله‌ی بعدی هم درباره‌ی مقایسه‌ی عرفان هندویی و اسلامی و موارد مشابهت آن‌هاست.

او همچنین یادآور شد: وقتی پیشنهاد تجدید چاپ مطرح شد، مقاله‌ای هم درباره‌ی هند جدید و نیز مقاله‌ای درباره‌ی ورود اسلام به هند تا زمان شروع حکومت کمپانی هند شرقی اضافه کردم و در مجموع، اثر با پنج مقاله تجدید چاپ شد. خوشحالم داریوش شایگان که هندشناسی متبحر است و کامران فانی که تمام وقت خود را به کتاب‌خوانی صرف می‌کند، درباره‌ی کتاب‌ها نظر می‌دهند.

سپس داریوش شایگان در سخنانی گفت: کتاب «روابط فرهنگی مسلمانان و هندوان» از این جهت برایم جالب بود که تلاش و تحقیق ابوریحان بیرونی را درباره‌ی هند به ما شناساند. ابوریحان مرد بسیار مدرنی بوده است و اگر امروز هم می‌بود، شیوه‌ی تحقیقش کاملاً امروزی بود و این‌که به هیچ‌کس اعتماد نمی‌کرد. ابوریحان بیرونی خیلی آدم دقیقی است؛ از یک‌سو، فرهنگ هند را به فرهنگ یونان معرفی می‌کند و از سوی دیگر، فرهنگ هند را به مسلمانان، و آن‌قدر تبحر نشان

می‌دهد که برخی هندوها او را ساحر می‌نامند.

شایگان همچنین گفت: حتی درباره‌ی بت‌پرستی هندوها نمی‌گویید آن‌ها شرک می‌پرستند. خیلی از هندشناسان قبل از او، ابراهیم را با برهمن یکی می‌دانسته‌اند و او به این مسأله توجه دارد و می‌گوید منابعی که این عبارت در آن‌ها ذکر شده، اشتباه می‌گفته‌اند. چون هندی‌ها به نبوت اعتقاد و با آن ارتباط ندارند؛ پس ابوریحان درست گفته است. از سوی دیگر، ابوریحان نمی‌توانسته با بودیسم ارتباط بگیرد؛ چون در آن زمان، این آیین در هند چندان حضوری نداشته است.

این نویسنده و پژوهشگر سپس با توضیحاتی درباره‌ی شخصیت بودا، گفت: طبق گفته‌ی مجتبایی، بیرونی با شش مکتب فلسفی هند ارتباطی نداشته است؛ چون اصلاً به او پانیشادها دسترسی پیدا نمی‌کند. همچنین مجتبایی اشاره می‌کند فضای آن دوره‌ی هند، فضای اختلاطی بوده است. به هر حال، از این کتاب بسیار لذت بردم و توصیه

می‌کنم همه‌ی شماها بخوانید؛ چون کلی مطلب یاد می‌گیرید.

کامران فانی هم در این نشست گفت: قبل از هر چیز به ویژگی مهم استاد مجتبایی اشاره می‌کنم که به نظرم تاکنون کمتر مورد توجه قرار گرفته و شاید بی‌تعارف اصلاً مورد توجه قرار نگرفته است و آن را با این پرسش طرح می‌کنم که حاصل تحقیق یک محقق را چطور باید ارزیابی کنیم؟ کار تحقیق دو جنبه دارد؛ یکی این که نکته‌ی تازه‌ای در یک تحقیق حل شود تا محقق یک گام به جلو رود و دیگر این که مسأله را به روش و بیان جدیدی طرح کند و اصولاً فلسفه‌ی علم همین است.

فانی متذکر شد: در این دو حوزه، تنها مجتبایی را می‌شناسم که هر دو مسأله را حل کرده و از این نظر کم‌نظیر است. اولین کار مهمی که در این باره نوشته، «شرح افلاطون» بود و بحثش درباره‌ی تأثیر ایران بر افلاطون و تأثیر زرتشت بر او؛ چون افلاطون با دولت هخامنشیان معاصر بوده است. مجتبایی برای اولین بار در اثرش به طور قطع

مشخص می‌کند افلاطون تحت تأثیر نظریه‌های سیاسی ایران آن روزگار بوده و نشان می‌دهد فلسفه‌ی سیاسی افلاطون و جهان آرمانی‌اش برگرفته از آن نظریه‌ی سیاسی است. مجتبایی با تفصیل جزئیات مسأله را مطرح کرده و به طور قطع، مسأله حل شده است که این دانش، ما را در حد یک گام به جلو می‌برد.

او در ادامه افزود: از سوی دیگر، می‌دانیم نحو زبان عربی یکی از دقیق‌ترین گرامرهاست. سیبویه در اثرش آن را کامل توضیح می‌دهد و نشان می‌دهد این گرامر را عرب‌ها یا از هند گرفته‌اند یا از ایران یا از یونان و مجتبایی در مهم‌ترین رساله‌اش یعنی «نحو سانسکریت و نحو عربی» به تفصیل ثابت کرده که نحو عربی یک سره تحت تأثیر نحو سانسکریت است، چه به لحاظ محتوایی و چه حتا از نظر مثال‌هایی که آورده شده است؛ یعنی دقیقاً مثال‌هایی را می‌آورد که در منابع گرامر هندی آورده شده است؛ به هر حال یک مسأله‌ی علمی را در حوزه‌ی

می بینیم که امروز می تواند به ما که می خواهیم فرهنگ جدیدی مثل غرب را بشناسیم کمک کند و یک جور الگوی آرمانی است. بیرونی متوجه می شود تفکر و زبان با هم رابطه دارند؛ پس زبان سانسکریت را فرامی گیرد تا بتواند با هند ارتباط بگیرد. از سوی دیگر، به همدلی با آن فرهنگ اشاره دارد و این که درباره ی آن فرهنگ پیش داوری نشود. بیرونی متوجه می شود باید برای ریاضیات و نجوم هند، جنبه های دیگر فرهنگ هند را هم بشناسد و این همین مشکلی است که ما داریم و فکر می کنیم علم غرب را می توانیم یاد بگیریم؛ اما فرهنگش را باید کنار بگذاریم و ما متوجه نبوده ایم که این علم در دامن فرهنگی رشد یافته که موسیقی و رمان داشته است. بیرونی با این پیش فرضها موفق می شود مهم ترین کتاب را درباره ی هند قبل از دوران جدید بنویسد و گامی بود که جلو پای ما نهاد. این پیام بیرونی به امروز است و مقاله ی او از این نظر راهگشاست.

فانی همچنین عنوان کرد: کل

پژوهش زبان شناسی حل کرده است. این پژوهشگر متذکر شد: دو کتاب مجتبایی تقریباً در بین محققان ما کم نظیر است؛ چون همیشه همانند کشور ایران که چهره ای دوگانه داشته، یک رو به شرق و رومی به غرب داشته؛ هم به شرق یعنی هند نگاه داشته و هم به غرب یعنی یونان.

کامران فانی سپس با اشاره به مقاله ی ابوریحان بیرونی در کتاب مجتبایی گفت: معتقدم درباره ی ابوریحان، مقاله ی او را باید با دید امروز بنگریم. این مقاله خیلی محققانه است و کسانی که کتاب «تحقیق ماللهند» ابوریحان را نخوانده باشند، با خواندن این کتاب به نوعی به آن اثر می رسند؛ به خاطر دقیق بودن مجتبایی. همچنین بیرونی نخستین کوشش جدی را برای فهم یک فرهنگ و قوم دیگر انجام داده است و نشان می دهد یک محقق با چه مشکلاتی همراه است.

او در ادامه ی این موضوع یادآور شد: در مقاله ی مجتبایی، این کوشش بیرونی برای فهم یک فرهنگ دیگر را

کارهای مجتبایی درباره‌ی روابط فرهنگی چند حوزه دارد؛ حوزه‌ی تاریخی، ادبی و عرفانی. تقریباً هیچ فرهنگ دیگری در گذشته مثل فرهنگ ایران و هند وجود نداشته که این قدر به هم نزدیک باشد. تحقیقاتی که ایرانیان به زبان فارسی درباره‌ی هند انجام داده‌اند، در هیچ زبان دیگری نبوده است. او در پایان گفت: درباره‌ی «جوگ باسشت» هم باید به صبر مجتبایی اشاره کنم. قرار بود این اثر ۴۰ سال پیش چاپ شود که به تأخیر افتاد.

معرفی کتاب:

آیین هندو و عرفان اسلامی

اثری بدیع و ارزشمند از داریوش شایگان

نویسنده کتاب در مقدمه چنین آورده است :
می خواهم این پیشگفتار را با داستانی آغاز کنم. خوب به خاطر دارم در اواسط بهار ۱۳۴۷، روزی که خواستم با انبوهی کتاب، یعنی ده نسخه از رساله ی دکترای، زیربغل، وارد محوطه ی دانشگاه پاریس بشوم و کارم را تحویل بدهم، متوجه شدم که دانشگاه در محاصره مأمورین انتظامی است زیرا انقلاب مه ۱۹۶۸ شهر پاریس را به کلی فلج کرده بود. چند قدمی پیش رفتم، مأمور مربوطه جلو مرا گرفت و گفت: «مگر نمی دانید که دانشگاه در محاصره است و ورود به آن اکیداً ممنوع.» گفتم نمی دانستم، از ایران تازه رسیده ام و این کتابها چنان که ملاحظه می فرمایید حاصل زحمات چندین ساله ی من است. نگاهی عاقل اندر سفیه انداخت و شاید دلش به حال زار من سوخت چون ناگهان افزود: «برو تحویل بده و فوری جیم شو.» من بی درنگ وارد ساختمان اصلی شدم، احدی نبود، سکوتی مرگبار همه جا را فراگرفته بود. رساله ها را روی میز منشی دفتر با یادداشتی گذاشتم و بلافاصله محوطه را ترک گفتم. چند روز بعد خبر عجیبی در سراسر «سوربن» پیچیده بود، می گفتند چه نشسته اید که معجزه ای رخ داده است، یکی رساله ی دکترای از مشرق زمین، به طور غیر عادی از آسمان بر این معبد ممنوعه نازل شده است و خلق الله متعجب از اینکه چگونه چنین اتفاقی در چنین شرایطی به وقوع پیوسته است. مراسم دفاعیه رساله ی دکترای در انزوای تام در موقعیتی بسیار خاص صورت گرفت. گمان می کنم که در آن ایام پرآشوب، تنها فعالیت علمی ای که در آن محیط پرجلال و ماتم زده شکل گرفت، جلسه ی دفاعیه ی این دکترای ناچیز بود که آن هم اگر همت خستگی ناپذیر مرحوم هانری کربن نبود، قطعاً منعقد نمی شد. حال برگردیم به موضوع این رساله.
موضوع کتاب آیین هند و عرفان اسلامی، چنان که از عنوان آن برمی آید، بخشی است تطبیقی و من از حمایت دو استاد

راهنما برخوردار بوده ام: مرحوم هانری کربن، برای بخش اسلامی و مرحوم آلیویه لاکومب یکی از مفاخر مسلم‌شناسی فرانسه، بالاخص در زمینه فلسفه هندو، برای بخش هندی. قسمت‌های هندی کتاب به میزان زیادی مدیون تحقیقات و تتبعاتی بود که برای نگاشتن ادیان و مکتب‌های فلسفی هند انجام داده بودم، مع ذلک برای تکمیل بخش‌هایی از این رساله ناگزیر بودم به عرصه‌های جدید کیهان‌شناسی (منظور، افسانه‌های تکوین آفرینش) اسطوره‌شناسی، چنان که در کتب مقدس موسوم به «پوران»ها منعکس است، یا به اوپانیشادهای متأخر معروف به «یوگا اوپانیشاد»ها که داراشکوه بدانها مکرراً اشاره کرده است، رجوع کنم و طیف وسیعی از هندشناسی را مجدداً مورد بررسی قرار دهیم. اما آنچه مربوط به عرفان نظری اسلام بود، علاوه بر آثار کربن، دو استاد بزرگ تا حد ممکن به من یاری کردند: مرحوم علامه‌ی طباطبایی که به علت مهر پدران که به این حقیر داشت از هیچ کمکی در این مورد کوتاهی نفرمودند و دوست ارجمندم استاد سید جلال‌الدین آشتیانی که مرا با متون عربی ابن عربی و بعضی از آثار عرفانی دیگر آشنا کردند. اگر یاری بی‌دریغ این بزرگواران نبود این کار دشوار هرگز تحقق نمی‌پذیرفت. استاد

ژاپنی، مرحوم توشی هیکو ایزوتسو که یکی از بزرگان فلسفه و ادیان تطبیقی بود و بر فرهنگ‌های غربی، اسلامی، هندی، چینی، و ژاپنی احاطه حیرت‌انگیزی داشت، بعدها با حوصله‌ی هر چه تمام‌تر این رساله را، که به نحوی مربوط به کار خودشان می‌شد، مطالعه کرد و بر محتوا و روش تطبیقی‌اش صحنه‌ی قبول نهاد. بخشی از این رساله، حدوداً دو ثلث آن، در فرانسه تحت عنوان هندویسم و تصوف دو چاپ خورد. نخستین بار در سال ۱۹۷۹ در انتشارات «لادیفرانس» و بار دوم در سال ۱۹۹۷ در انتشارات آلبن میشل.

کتابی که اکنون به خوانندگان ایرانی عرضه می‌شود، ترجمه‌ی کامل این رساله است. البته باید متذکر شوم که این نوشته در واقع تفسیر و تعبیر رساله‌ی مجمع‌البحرین اثر محمد داراشکوه فرزند شاه جهان است و چون داراشکوه در این رساله کوتاه به کلیه‌ی مفاهیم و مسائل مربوط به هند و اسلام چنگ انداخته، نگارنده مجبور شد به سیری نسبتاً گسترده در هر دو عرصه‌ی این فرهنگ‌ها روی آورد و بکوشد مفاهیم مقایسه‌شده را چنان که شاید و باید معنی کند و نسبت‌های متشابهی را که داراشکوه، شاید به سبب شوق بیش از حد، به صورت معادلات صرف انگاشته بود، از نو بکاود و در صورت لزوم عدم تطابق آنها را برملا

سازد. به هر تقدیر این کتاب از بسیاری چارچوبهای محدود تفسیرهای عادی فراتر رفته و جنبه‌ی پژوهشی و تطبیقی در دو سنت بزرگ معنوی را یافته است. بدین ملاحظه بود که ترجمه و چاپ آن را به فارسی شایسته تشخیص دادیم. در زمینه‌ی مطالعات تطبیقی راجع به روابط عمیق بین هند و اسلام، آثار موجود، حتی کم اعتبار، چندان زیاد نیست، به خصوص که بدانیم، مؤلف اثر مورد مطالعه، یعنی شاهزاده داراشکوه، شخصی استثنایی در نوع خود شمرده می‌شود، چه از نظر شأن و منصب، مگر نه اینکه او فرزند ارشد شاه جهان ولیعهد یکی از بزرگ‌ترین و درخشان‌ترین امپراطوریهای آسیا بود، و چه از نظر استعداد نبوغ آمیز و تمایل شدید وی به ایجاد نزدیکی و تفاهم بین دو مذهب رقیب هند. در این زمینه نیز او یکی از پیشگامان جسور در شیوه‌ی ادیان تطبیقی محسوب می‌شود. ترجمه‌ی داراشکوه از پنجاه اوپانیشاد که معروف به سرّ اکبر است و به کوشش سیدمحمدرضا جلالی نائینی و تاراچند در تهران در سال ۱۳۴۰ به طبع رسیده، شاهکاری است بی‌همتا در نوع خود. موقعی که متن فارسی داراشکوه را با اصل سانسکریت آن مطابقت می‌کنیم از صراحت، از زلالی شیوه‌ی نگارش و روانی ترجمه به حیرت می‌آییم. این ترجمه

در ضمن، سرآغاز تحولی بزرگ در اندیشه‌ی مغرب زمین بود. ترجمه‌ی فارسی اوپانیشادها در آغاز قرن نوزدهم توسط آنکتیل دو پرون فرانسوی، که مترجم زند اوستا نیز هست، به لاتینی برگردانده شد. به مدد این ترجمه‌ی لاتینی بود که شو پنهاور فیلسوف شهیر آلمانی با تفکر هند آشنایی یافت و گفت که کشف هند آشنایی یافت و گفت که کشف هند در قرن نوزدهم برای اروپا همان اهمیتی را دارد که کشف یونان برای رنسانس داشت. تأثیر هند بر آثار این مرد بزرگ از همین جا چشمه می‌گیرد. هر چند داراشکوه گاه در تشبیهات تصنعی خود تا حدی حیرت آور ساده لوحی از خویش نشان می‌دهد، نمی‌توان منکر عظمت روحی این شخص صاحب بینش ممتاز شد، به ویژه در جهان ما که تعارضات اعتقادی - دینی بیش از هر زمان دیگر جوامع را دستخوش تفرقه ساخته و تعصبات و سخت کیشهای پی گیر بعضیها را آن چنان تسخیر کرده که گویی رفتارهای بدوی را که تصور می‌رفت برای همیشه مهار شده باشند باز به حرکت و جنبش در آورده است. زندگی و آثار داراشکوه در این زمینه، خود الگویی نمونه شمرده می‌شود. کاری که داراشکوه در اواسط قرن هفدهم میلادی انجام داد شاید در هیچ اقلیم آن روزگار نمونه و مصداقی،

تا آنجا که نویسنده می داند، نداشته است و شاید بتوان انحطاط حکومت گورکانیان هند را از تاریخی دانست که تصلب و تعصب بر تساهل و مدارا پیشی گرفت و نتیجه ی چنین قشری گری در قرنهای بعد بود که باعث تجزیه ی شبه قاره ی هند شد. او قربانی یکی از بارزترین نمونه های تعصب مذهبی گشته و نامش به عنوان شاهزاده فیلسوف و شهید، در تاریخ ثبت شده است. به یاد دارم که در گفتگویی که با راجا رائو، دانشمند بزرگ هندو و استاد دانشگاه تگزاس، در ژاپن داشتم، هنگامی که سخن از داراشکوه به میان آمد، راجا رائو با دریغ بسیار گفت: «افسوس، افسوس، مرگ داراشکوه فاجعه ی بزرگ شبه قاره ی هند است، قتل او به دست برادر قشری اش اورنگ زیب، در عصر ما منجر به جدایی هند از پاکستان شد.» داراشکوه به ما سرمشقی کم نظیر از سعه ی صدر و تفاهم عرضه می دارد، وی در برابر دیدگان ابتدایی کسانی که اعتقادات قبیله ای را از نو رواج داده اند، مشروعیت بی قید و شرط حضور «دیگری» را - به صورت ضرورتی تقریباً آمرانه - قرار می دهد، یعنی آن «دیگری» که بدون وجود آن، هر کس تا ابد در دور باطل خود محوری اسیر خواهد ماند.

امید است که این اثر ناچیز، رایحه ای چند از آن ساحت ناب روح به خوانندگان عرضه کند، ساحتی که در آن، مردان با حسن نیت، از ورای فرقه ها و ملتها، با هم مرتبط می شوند و فرزندگان، به قول داراشکوه، «تفاوتی میان شیوه های فهم و شناخت خدا نمی بینند».

فهرست مطالب کتاب ارزشمند مزبور به

شرح ذیل است

مقدمه

زندگی داراشکوه

تألیفات

ترجمه ها

مجمع البحرين (پیوست دو دریا)

مجمع البحرين و روش داراشکوه

چگونگی روش مقایسه ی ما

پی نوشتها

شرح مجمع البحرين

فصل یکم - عناصر

۱. عناصر هندی بر مبنای مکتب ویشیشیکا

و عناصر اسلامی

۱-۱- عناصر هندی

۱-۲- عناصر اسلامی

۲. عرش اکبر و اثر (آکاشا)

۲-۱- عرش اکبر

۲-۲- آکاشا

۳. تجلی خدا، عشق، و تخیل خلاقه

۳-۱- تجلی خدا

- ۲-۲-۲- اعیان ثابتہ
- ۲-۲-۳- اندیشہ
- ۳-۲-۳- ابر تیره (عماء) به مثابه تخیل خلاق
- ۳-۳-۳- اصل منیت (آهامکارا)
- ۴-۲-۳- عشق
- ۴-۲-۳- عقل
- ۴-۲-۴- نظریه مایا
- ۴-۱-۴- مایا
- ۲-۲-۴- ما یا به عنوان نیروی تخیلی خلاق و
- نیروی استتار
- ۳-۲-۴- برنھش (ادیاسا، ادیاروپا)
- ۴-۲-۴- لیلیا
- ۵-۴-۵- طرح مقایسه ما یا با عشق تجلی
- ۵-۲-۵- روح اعظم، حقیقت محمدیه، هیرانیا گاربا
- (هسته جهانی)
- ۱-۱-۵- روح اعظم، عقل کل، حقیقت محمدیه
- ۲-۲-۵- هیرانیاگاریا و جیواتما
- ۶-۲-۵- ترتیب تولید عناصر آفرینشی
- پی نوشتها
- فصل دوم - حواس
- ۱-۲-۵- قدرتهای حسی در نظریه های برهمنی
- ۲-۲-۵- حس باطن در فلسفه ی مشائی، در
- اسلام
- ۱-۲-۲- حس مشترک (خیال)
- ۲-۲-۲- قوه مصوره یا متفکره
- ۳-۲-۲- قوه ی وهمیه
- ۴-۲-۲- حافظه
- ۵-۲-۲- قوه مفکره و قوه ی عاقله
- ۶-۲-۲- عقل فعال
- ۲-۲-۲- حسن باطن در نظریه های برهمنی
- ۱-۲-۳- ذهن (ماناس)
- ۲-۲-۲- اندیشہ
- ۳-۲-۳- اصل منیت (آهامکارا)
- ۴-۲-۳- عقل
- ۴-۲-۳- تفسیر داراشکوه از حس باطن ہندی و
- ملاحظاتى درباره ی
- مقایسه ی حس باطن ہندی و اسلامی
- پی نوشتها
- فصل سوم - ریاضتہای معنوی
- ۱-۲-۳- آچاپا یا ہامسامانترآ
- ۱-۱-۱- کوندالینی
- ۲-۱-۲- ہفت مرکز لطیف (چاکرا)
- ۲-۲-۲- ذکر در اسلام
- ۱-۲-۲- ذکر و تشریف
- ۲-۲-۲- شرایط ذکر
- ۲-۲-۳- رؤیتها و تظاهرات ذکر
- ۳-۲-۳- ملاحظاتى درباره ی آچاپای ہندی و
- ذکر در اسلام
- پی نوشتها
- فصل چهارم - صفات خدای متعال
- ۱-۲-۳- صفات جمال و جلال
- ۲-۲-۳- گوناها
- ۳-۲-۳- صفات جمال و جلال و گوناہای سه
- گانہ
- ۴-۲-۳- سه الوہیت و سه فرشتہ
- پی نوشتها
- فصل پنجم - روح
- ۱-۲-۳- پاراماتمان، آتمان، و جیوا

- ۲- پاراماتمان و تفسیر داراشکوه از آتمان و پاراماتمان
- ۳- روح و بررسی مقایسه آن، مفاهیم هندی پی نوشتها
- فصل ششم - دمه‌های حیاتی پی نوشتها
- فصل هفتم - عوالم اربعه (دنیا‌های چهارگانه)
- ۱- سلسله مراتب وجودی عوالم در اسلام
- ۱-۱- عالم ذات (لاهورت)
- ۲-۱- عالم عقول مجرد (جبروت)
- ۳-۱- عالم مجردات (ملکوت)
- ۴-۱- عالم مثال
- ۵-۱- عالم ناسوت (جهان پدیده‌های محسوس)
- ۲- چهار حالت آتمان
- ۱-۲- حالت بیداری
- ۲-۲- حالت رؤیا
- ۳-۲- حالت خواب عمیق
- ۴-۲- حالت چهارم آتمان
- ۲- سلسله مراتب عوالم در تصوف و چهار حالت آتمان
- ۱-۳- سلسله مراتب عوالم
- ۲-۳- رابطه میان عالم صغیر و عالم کبیر
- ۳-۳- رابطه میان عالم مثال و تایجاسا- هیرانیاگاربا و نقش خیال
- ۴-۳- جبروت و حالت خواب عمیق
- ۵-۳- ذات الهی و توریا
- پی نوشتها
- فصل هشتم - صوت
- ۱- متافیزیک صوت در نظریات برهمنی
- ۱-۱- مکتب فلسفه نحویون
- ۲-۱- ابدیت صوت در میامسا
- ۳-۱- چهار مرتبه ظهور صوت
- ۲- هجای مقدس اوم OM
- ۳- امر الهی (کُن) و اسم اعظم در اسلام
- ۴- «کلام» در هند و «اسم» در اسلام و نظریات داراشکوه
- پی نوشتها
- فصل نهم - نور
- ۱- نور جلال و جمال
- ۲- انوار قلب
- ۳- نور سیاه (نور ذات)
- ۴- مشکاه
- ۵- تمثیل نور در هند
- پی نوشتها
- فصل دهم - شهود و رؤیت
- ۱- رؤیت در اسلام
- ۲- تجلیات الهی و رؤیتها
- ۳- ملاحظات کلی درباره نظریه‌های مختلف رؤیت
- پی نوشتها
- فصل یازدهم - اسماء خداوند متعال
- پی نوشتها
- فصل دوازدهم - نبوت و ولایت
- ۱- نبوت و حقیقت محمدیه

- ۲- دوره ی نبوت
پی نوشتها
- ۳- پیامبر اسلام به مثابه خاتم الانبیاء
فصل هجدهم و نوزدهم - برزخها و قیامت (رستاخیز)
- ۴- ولی، نبی، و رسول
۱- قامت در عرفان اسلامی
- ۵- دوران ولایت
۱-۱- ساختار قیامتهای اسلامی
- ۶- درجات و مراتب معرفت پیامبران
۲-۱- صور اسرافیل
- ۷- سه طبقه ولایت و نبوت در رابطه با
۱-۱- معاد و عالم برزخ
خداشناسی تنزیهی و تشبیهی
پی نوشتها
- فصل سیزدهم - برهماندا
پی نوشتها
- فصل چهارم - جهات فضا
پی نوشتها
- فصل پانزدهم - آسمانها
پی نوشتها
- فصل شانزدهم - زمین
پی نوشتها
- فصل هفدهم - تقسیمات زمین
۱- هفت قاره (دو پیا)
- ۱-۱- جامبو دویپا
۲-۱- پلاکشا دویپا
۳-۱- شمالمالی دویپا
۴-۱- کوشا دویپا
۵-۱- کراونچا دویپا
۶-۱- شاکا دویپا
۷-۱- پوشکارا دویپا
۲- داراشکوه و هفت دویپا
۳- هفت اقلیم و هفت کشور
۴- اقلیم هشتم و ملاحظات کلی
- ۱-۱- انحلال علی
۲-۳- انحلال پراکریتیک
۳-۳- انحلال مطلق
۴-۳- انحلال دائمی
۵-۳- جسم لطیف سیار و سرگردانی آن
در دایره بازایش
۳-۶- قانون کارما
۳-۷- نسبتهای متشابهی که از مقایسه ی
قیامت و معاد در اسلام و هند به دست می
آید
پی نوشتها
فصل بیستم - رستگاری یا رهایی (موکتی)
۱- فنا و رستگاری (موکشا)
۱-۱- فنا
۲-۱- رهایی (موکتی)
۳-۱- دارا و رستگاریها
۲- ماهاپوروشا

بیان نور	پی نوشتها
بیان رؤیت	فصل بیست و یکم و بیست و دوم - روز و شب و بی نهایتی ادوار
بیان اسماء	۱- دوره های کیهانی در نظریه های هندی
بیان نبوت و ولایت	۲- دوره ی براهما، همانند شده با دوره ی ملک جبرئیل
بیان برهماند	۳- آفرینشها و انحلالهای ادواری در اسلام و هند، به روایت داراشکوه
بیان جهات	۴- زمان دوره ای در حکمت اسماعیلی
بیان آسمان	پی نوشتها
بیان زمین	توضیحی بر متن مجمع البحرین
بیان قسمت زمین	بیان عناصر
بیان عالم برزخ	بیان حواس
بیان قیامت	بیان شغل
بیان مکت	بیان صفات
بیان روز و شب، روز و شب الوهیت و ظهور و بطون	بیان روح
بیان بی نهایتی ادوار	بیان بادهای
کتاب شناسی و منابع و مأخذ	بیان عوالم اربعه
۱- منابع هندی	در بیان آواز
۲- منابع اسلامی	